

STRATEGIA WDRAŻANIA PROJEKTU INNOWACYJNEGO TESTUJĄCEGO

*INNOWACYJNE PROGRAMY INTEGRALNE
WCZESNEJ INTERWENCJI SOCJALNEJ
PRZECIWDZIAŁAJĄCE WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU
MŁODZIEŻY W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM*

Innowacyjne Programy Integralne
Wczesnej Interwencji Socjalnej
przeciwdziałające wykluczeniu społecznemu
młodzieży w województwie lubelskim

Fundacja Polskiej Akademii Nauk Oddział w Lublinie
„Nauka i Rozwój Lubelszczyzny”

Lublin, grudzień 2011

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Innowacyjne Programy Integralne
Wczesnej Interwencji Socjalnej
przeciwdziałające wykluczeniu społecznemu
młodzieży w województwie lubelskim

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

INFORMACJE OGÓLNE

Temat innowacyjny:

Poszukiwanie metod wczesnej interwencji socjalnej i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży

Nazwa projektodawcy:

Fundacja Polskiej Akademii Nauk Oddział w Lublinie „Nauka i Rozwój Lubelszczyzny”

Tytuł projektu:

Innowacyjne Programy Integralne Wczesnej Interwencji Socjalnej przeciwdziałające wykluczeniu społecznemu młodzieży w województwie lubelskim

Numer umowy:

POKL.07.02.02-06-124/10-00

Partner projektu:

Pracownia Rozwoju Osobistego SELF Viamed s.c. Joanna Mirowska-Wieczorek Jerzy Wieczorek

SPIS TREŚCI

I.	Uzasadnienie	5
II.	Cel wprowadzenia innowacji	19
III.	Opis innowacji, w tym produktu finalnego	23
3.1	Na czym polega innowacja? Elementy i efekty innowacyjności.	23
3.2	Komu służy, kto będzie mógł ją wykorzystywać w przyszłości (grupy docelowe)?	29
3.3	Jakie warunki muszą być spełnione, by innowacja działała właściwie?	32
IV.	Plan działań w procesie testowania produktu finalnego	36
4.1	Dobór grup użytkowników i odbiorców	36
4.2	Opis przebiegu testowania	37
4.3	Charakterystyka materiałów, jakie otrzymają uczestnicy	38
4.4	Informacje o planowanym sposobie monitorowania przebiegu testowania	38
V.	Sposób sprawdzenia, czy innowacja działa	41
5.1	Sposób dokonania oceny wyników testowania	41
5.2	Ewaluacja zewnętrzna produktu finalnego	42
VI.	Strategia upowszechniania	45
6.1	Cel działań upowszechniających	45
6.2	Grupy, do których skierowane będą działania upowszechniające (wraz z analizą interesariuszy)	46
6.3	Plan działań i ich charakterystyka	48
6.3.1.	Instrumenty upowszechniania skierowane do użytkowników	48
6.3.2.	Instrumenty upowszechniania skierowane do odbiorców	49
VII.	Strategia włączania do głównego nurtu polityki	51
7.1	Cel działań włączających	51
7.2	Grupy, do których skierowane będą działania włączające	51
7.3	Plan działań włączania do głównego nurtu polityki	52

VIII.	Kamienie milowe II etapu projektu	57
IX.	Analiza ryzyka	58
X.	Załączniki.....	61
	Załącznik nr 1: Wstępna wersja Produktu Finalnego - Komponent K.O. „Podręcznik i narzędzie diagnostyczne”	61
	Załącznik nr 2: Wstępna wersja Produktu Finalnego - Abstrakt P I. Azimuth Vita	61
	Załącznik nr 3: Wstępna wersja Produktu Finalnego - P I. Azimuth Vita	61
	Załącznik nr 4: Wstępna wersja Produktu Finalnego - Abstrakt P II. Quo Vadis Iuvenis?	61
	Załącznik nr 5: Wstępna wersja Produktu Finalnego - P II. Quo Vadis Iuvenis?	61
	Załącznik nr 6: Wstępna wersja Produktu Finalnego - Abstrakt P III. Auctorizo Libertas	61
	Załącznik nr 7: Wstępna wersja Produktu Finalnego - P III. Auctorizo Libertas	61
	Załącznik nr 8: Skład osobowy: Komitetu Sterującego, Panelu Ekspertów, Panelu Praktyków (Seminarium Użytkowników), Zespołu Ekspertów oraz Metaekspertów	61

I. UZASADNIENIE

- **Opis sytuacji problemowej**
- **Przyczyny występowania problemów**
- **Skala występowania i konsekwencje istnienia zidentyfikowanych problemów**

Diagnoza i analiza problemów w oparciu o informacje ujęte we wniosku

Młodzież trudna jest grupą szczególnego narażenia na wykluczenie. Jej wsparcie jest utrudnione ze względu na wielość systemów i środowisk, w których funkcjonuje. Ważne jest, aby interwencja dokonana została względnie jak najwcześniej, ponieważ zaniedbania są przyczyną wielości patologii w okresie późniejszym. Projekt podejmuje stare problemy w nowym ujęciu, w stosunku do których brak jest efektywnych działań.

Liczne dotychczasowe działania podejmowane dotychczas wobec dysfunkcjonalnej m okazują się niewystarczająco skuteczne - są nieefektywne i kosztowne, bo nie uwzględniają dyskryminacji wielokrotnej. Programy mają charakter akademicki lub są lokalne i dlatego są nieskuteczne.

Potrzeba zmiany dotychczasowego podejścia polega na konieczności odejścia od realizacji programów pod kątem instytucji (szkoła, OPS). Należy opracować programy wsparcia o charakterze WIS zintegrowane na wielu przyczynach wykluczenia (integralność). Dotychczas programy nie uwzględniają tzw. dyskryminacji wielokrotnej jako głównej przyczyny wykluczenia. Dotychczas działania były kierowane wyłącznie do m. patologicznej. Dziś należy kierować je nie tylko do środowisk patologicznych. obecnie młodzież ze wszystkich środowisk jest narażona na wykluczenie.

W pierwszym etapie projektu dokonano badań, analiz i weryfikacji i pogłębienia problemów dookreślonych we wniosku.

Problem główny: nieefektywność i niska integralność funkcjonujących instrumentów i programów w odniesieniu do kumulujących się i nowych trudności młodzieży powodujących jej wykluczenie

społeczne w województwie lubelskim [integralny oznacza w tym kontekście: kompletny, zrównoważony] brak jest obecnie kompleksowych programów dla m w trzech obszarach: trudności edukacyjnych, demoralizacji, uzależnień. są to najczęstsze przyczyny wykluczenia na Lubelszczyźnie. te właśnie zach. ryzykowne, które w konsekwencji prowadzą do trudności na rynku pracy. Jest to zbiór najpilniejszych do wdrożenia programów na Lubelszczyźnie.

Problemy szczegółowe (PS) / przyczyny – jako uzasadnienie dla programów tematycznych IPI:

- PS₁. Zagrożenie wykluczeniem społecznym młodzieży z trudnościami edukacyjnymi ze względu na niewystarczające ukierunkowanie rozwoju osobistego, edukacyjnego i zawodowego w ramach obecnych form wsparcia.
- PS₂. Niedostosowanie obecnych programów do specyficznych potrzeb młodzieży trudnej i niedostosowanej społecznie
- PS₃. Postępujące wykluczenie młodzieży zagrożonej współczesnymi uzależnieniami ze względu na nieefektywność programów profilaktyczno-terapeutycznych.

Projekt zwraca szczególną uwagę na możliwość występowania tzw. dyskryminacji wielokrotnej, czyli dyskryminacji zachodzącej na wielu obszarach jednocześnie. Uwzględnienie tego zjawiska w założeniach projektu gwarantuje dokładne przyjrzenie się czynnikom, przyczynom, których kumulacja powoduje niezwykle silne i dynamiczne oddziaływanie na proces wykluczania jednostek z poszczególnych sfer życia społecznego.

Dlatego też skuteczność programów ukierunkowanych na zwalczanie wykluczenia jest równoznaczna z uwzględnianiem kumulacji cech wykluczających, jak również braniem pod uwagę wszystkich czynników wykluczenia występujących w danej grupie, czy u danej osoby.

W województwie lubelskim obserwuje się systematyczny wzrost liczby rodzin żyjących w ubóstwie. Pogarszająca się jakość życia dotyczy szczególnie rodziny, w których występują takie trudne sytuacje życiowe jak bezrobocie, niepełnosprawność, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, długotrwała choroba, uzależnienia i przemoc. Niepokojącym stanem jest kumulacja niekorzystnych zjawisk społecznych, które mogą być przyczyną dezintegracji społecznej i zawodowej rodzin i całych społeczności lokalnych. Niedostateczny rozwój aktywnych form wsparcia dla osób zagrożonych dezintegracją społeczną i zawodową może prowadzić do ich społecznego wykluczenia¹.

Wyniki i wnioski z badań empirycznych przeprowadzonych w projekcie:

W Etapie I projektu podjęto szereg kompleksowych działań badawczych mających wzbogacić wiedzę w zakresie uzasadnienia i problemów. Zastosowano *triangulację metod* (łączenie w pomiarze wielu metod badawczych) dla uzyskania pełnego obrazu problemów i uzasadnienia. Stanowiło to analizę pogłębioną problemów i zasadności realizacji takiego projektu.

Uzyskano nowe informacje ze wszelkich dostępnych źródeł. Przeanalizowano spójność założeń projektu z aktualną polityką społeczną. Badania przede wszystkim potwierdzają empirycznie i merytorycznie konieczność realizacji projektu w wypracowanej formie trzech programów.

¹ Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2005-2013, ROPS, Lublin 2005, s. 94.

Uzasadnienie potrzeby realizacji projektu i problemy zostały poparte wynikami wielu wykonanych analiz, badań i ekspertyz o charakterze jakościowym:

- Raportu z badania i analizy desk research – identyfikacja i analiza wiedzy zastanej i Best practices programów WIS młodzieży dysfunkcyjnej
- Raportu z empirycznego badania kluczowego: uwarunkowania Modelu Wczesnej Interwencji IPI
- Raportu z ewaluacji ex-ante
- Permanentnych konsultacji ze środowiskiem i zastosowanych formuł empowermentu (metaplan, seminaria tematyczne z użytkownikami, panelu ekspertów, panelu praktyków)

Należy stwierdzić, iż wszystkie problemy i argumenty przemawiające za zasadnością realizacji projektu potwierdziły się. Każdy z w/w raportów lub wyników badań jednoznacznie stwierdzają niezbędność takiego projektu. Wymowny jest fakt, że wszyscy (100%) uczestnicy FGI lub metaplanu i innych form metod badań jakościowych potwierdzili zasadność założeń projektu. Ponadto wykonane ekspertyzy rekomendacyjne wskazały na innowacyjny charakter trzech programów i ich komponentów i potwierdziły niezbędność realizacji projektu na Lubelszczyźnie.

Badania przeprowadzone w projekcie:

dokonały pogłębionej analizy pozwalającej na PEŁNIEJSZY OPIS SYTUACJI PROBLEMOWEJ oraz na OKREŚLENIE PRZYCZYN WYSTĘPOWANIA PROBLEMÓW, a także umożliwiły na ILOŚCIOWE POZNANIE SKALI WYSTĘPOWANIA I KONSEKWENCJE ISTNIENIA ZIDENTYFIKOWANYCH PROBLEMÓW

Raport z badania. Komplementarna Diagnoza

- 1. Kapitału psychospołecznego odbiorców - młodzieży powyżej 15 r. ż. zagrożonej wykluczeniem społecznym z powodu używania środków psychoaktywnych, w tym pochodzącej z rodzin z problemem alkoholowym;**
- 2. Kapitału psychospołecznego wyznaczającego efektywność pracy zawodowej użytkowników – osób pracujących z młodzieżą zagrożoną wykluczeniem na etapie wczesnej interwencji socjalnej. **Raport z badań ilościowych. Opracowanie - dr Joanna Chwaszcz, Instytut Psychologii, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II****

Celem badań ilościowych było poznanie zasobów i zagrożeń (mocnych i słabych stron) zarówno podmiotowych jak i środowiskowych, odbiorców i użytkowników związanych z ryzykiem uzależnienia młodzieży jak i stanowiących postawę do działań o charakterze wczesnej interwencji socjalnej. Takie ujęcie badań pozwala na wielowymiarowe i wieloczynnikowe wnioskowanie o uwarunkowaniach wysokiego ryzyka uzależnienia oraz potencjale rozwojowym młodzieży i jej otoczenia, na którym można oprzeć oddziaływania profilaktyczne o charakterze wczesnej interwencji socjalnej.

Przebadano 897 osób. Próbkę badawczą podzielono na cztery grupy ze względu na nasilenie dwóch zmiennych: używanie substancji psychoaktywnych i pochodzenie z rodzin z problemem alkoholowym. Otrzymano cztery grupy:

1. Grupę wysokiego ryzyka (N 147) obejmującą osoby używające substancji psychoaktywnych i pochodzące z rodzin z problemem alkoholowym.
2. Grupę o średnim ryzyku uzależnienia (N 299) obejmującą osoby używające substancji psychoaktywnych i nie pochodzące z rodzin z problemem alkoholowym.
3. Grupę o średnim ryzyku uzależnienia (N 86) obejmującą osoby nie używające substancji psychoaktywnych i pochodzące z rodzin alkoholowych.
4. Grupę niskiego ryzyka (N 365) obejmującą osoby nie używające substancji psychoaktywnych i nie pochodzące z rodzin z problemem alkoholowym.

Analizy dotyczyły czynników ochraniających i czynników ryzyka o charakterze podmiotowym i środowiskowym przeprowadzone zostaną poprzez porównanie dwóch skrajnych grup: grupy o niskim i wysokim ryzyku uzależnienia od substancji psychoaktywnych. Pozwoli to na wyodrębnienie istotnych czynników różnicujących osoby o niskim i wysokim ryzyku uzależnienia. Czynniki te staną się podstawą do opracowania oddziaływań zapobiegających uzależnieniu oraz wykluczeniu społecznemu i zawodowemu młodzieży w ramach wczesnej interwencji socjalnej.

Obliczenia w grupie odbiorców przeprowadzono w oparciu o analizę dyskryminacyjną (ang. *discriminant analysis*). Jest to zespół metod wielowymiarowej analizy danych. Zalicza się do grupy prognoz ilościowych. Zawiera metody, które czynią z tej techniki niezwykle efektywne narzędzie do zagadnień klasyfikacyjnych i technik eksploracji danych. Jej zadaniem jest rozstrzygnięcie, które zmienne w najlepszy sposób dzielą dany zbiór przypadków na występujące w naturalny sposób grupy. Pozwala rozstrzygnąć, czy grupy różnią się ze względu na średnią pewnej zmiennej oraz wykorzystanie tej zmiennej do przewidywania przynależności do danej grupy.

Obliczenia w grupie użytkowników przeprowadzono w oparciu o model korelacyjny.

Wyniki: Związki pomiędzy procesami zarządzania zasobami psychospołecznymi a efektywnością pracy zawodowej z młodzieżą

W związku z występowaniem licznych korelacji między zmiennymi ujętymi w powyższej tabeli wprowadzono wielkość efektu Cohena, co pozwala na wskazanie dużego efektu związku zmiennych.

Osoby pracujące z młodzieżą, o różnym poziomie ryzyka uzależnienia, wiążą efektywność pracy zawodowej z poziomem zasobów podmiotowych, energii, stanu i materialnych.

Zyski w efektywności pracy zawodowej uzależniają od poziomu zasobów podmiotowych, poziomu zasobów stanu, zysków we wszystkich grupach zasobów oraz strat zasobów materialnych i stanu.

Straty w efektywności pracy zawodowej spostrzegane są w perspektywie strat wszystkich kategorii zasobów oraz zysków zasobów stanu.

Najsilniejsze związki występujące pomiędzy zmiennymi pozwalają na wyciągnięcie wniosku, że efektywność pracy zawodowej wzrasta wraz ze wzrostem zasobów podmiotowych i zasobów stanu

Spadek efektywności pracy z młodzieżą związany jest z utratą zasobów podmiotowych oraz zasobów stanu

Paradygmat badań pozwalający na przeprowadzenie komplementarnej diagnozy zarówno odbiorców oddziaływań profilaktycznych jak i użytkowników wypracowanych rozwiązań, w kontekście zasobów psychospołecznych z wyróżnieniem ich znaczenia, pozyskania i utraty stanowi rzetelne podłoże do wypracowania nowych, bardziej skutecznych, trafnych i komplementarnych narzędzi o charakterze wczesnej interwencji socjalnej skierowanych do młodzieży 15-25 lat.

Do istotnych zasobów psychospołecznych młodzieży kształtujących zdrowe postawy, na podstawie przeprowadzonych badań, można zaliczyć:

- Wysokie poczucie własnej skuteczności
- Przypisywanie znaczenia zasobom stanu
- Pozyskiwanie zasobów stanu
- Nastawienie na sukces szkolny
- Dobry stan zdrowia
- Zachowania asertywne
- Radzenie sobie z wykorzystaniem strategii współpracy społecznej
- W sytuacjach trudnych poszukiwanie wsparcia społecznego
- Stosowanie strategii działania przemyślane.

Praca z młodzieżą, w kontekście wspierania jej kompetencji rozwojowych, zmniejszających ryzyko uzależnienia od substancji psychoaktywnych, wymaga dysponowania odpowiednim do potrzeb odbiorców, kapitałem użytkowników/osób realizujących działania profilaktyczne.

Na podstawie przeprowadzonych badań, można wnioskować o zasobach psychospołecznych użytkowników: nauczycieli, wychowawców, pracowników socjalnych, profilaktyków; wzmacniających skuteczność ich oddziaływań, w stosunku do młodzieży z grup ryzyka oraz o procesach zarządzania zasobami zwiększających efektywność pracy zawodowej.

Prawidłowości dotyczące zarządzania zasobami w grupie użytkowników:

1. Spirala zysków napędzających zysk efektywności pracy zawodowej.

Zyski w poszczególnych zasobach generują zyski wzajemne i zyski w efektywności pracy zawodowej. Czym więcej zasobów osoba pozyskuje tym większy efekt wzajemnego wzmacniania się pozytywnego. Strata w jednej kategorii zasobów pociąga za sobą straty w innych rodzajach zasobów. Straty w różnych kategoriach zasobów wzmacniają się negatywnie. Powodują ciąg strat i znaczne obniżenie efektywności pracy.

Wnioski w oparciu o:

RAPORT Z BADAŃ EMPIRYCZNYCH W RAMACH PROJEKTU „INNOWACYJNE PROGRAMY INTEGRALNE WCZESNEJ INTERWENCJI SOCJALNEJ PRZECIWDZIAŁAJĄCE WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU MŁODZIEŻY W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM” Opracowanie: Prof. dr hab. Zbigniew Zaleski

Badania empiryczne stanowiące część projektu są pierwszym testem naszych teoretycznych założeń modelu wczesnej interwencji. Celem badań było zweryfikowanie, czy osobiste zasoby, poczucie koherencji są powiązane z efektywnością pracy szkolnej, z zachowaniami aspołecznymi. Jeżeli takie powiązania na poziomie psychicznym są, to jest sensowne wprowadzać je w zabiegi mające na celu poprawę nauki szkolnej (redukcję trudności szkolnych), redukcję zachowań a społecznych i używanie środków psychotropowych.

Badania zostały przeprowadzone za pomocą baterii dobranych na podstawie teorii kwestionariuszy odpowiednio zaadaptowanych lub skonstruowanych na potrzeby projektu. W przypadku kwestionariusza Hobfolla zmodyfikowano skalę odpowiedzi, aby nie przeciążać badanych i zmieścić

się w dostępnych ramach czasowych. Odpowiedziom przypisywano odpowiednie wskaźniki/wartości liczbowe, co umożliwia analizę statystyczną. Wszystkie dane zostały wprowadzone za pomocą Excela do pakietu statystycznego SPSS i tu zostały poddane analizie zgodnie z założeniami i pytaniami wyłaniającymi się z wiedzy teoretycznej i obserwacji codziennego życia. W części kwestionariuszy poszczególne odpowiedzi na pytania (itemy) zostały zaprogramowane tak, że tworzą szersze wymiary i nimi się posługujemy w opisie wyników. Ten podstawowy poziom pojęciowy jest najbardziej powszechny i stanowi dobry klucz dochodzenia do realiów „ukrytych” za pytaniami. Jedne klucze są już stałe (niezmienne) inne są tematyczne i mogą ulec nieznacznym modyfikacjom.

Wyniki analiz statystycznych dla uczniów szkół

Poniżej zostaną przeanalizowane związki między stanem zasobów osobowych poczuciem własnej koherencji z subiektywnym ustosunkowaniem się do szkoły, z efektywnością uczenia się, samopoczuciem, motywacją do nauki, wagarowaniem. W tabeli 1 zestawiono skumulowane zmienne z pytań kwestionariuszowych a w tabeli 3 ogólne parametry statystyczne dla poszczególnych zmiennych. Wyniki korelacji obliczone metodą Pearsona dla grupy 1789 uczniów gimnazjów i liceów są zestawiane w tabeli 2. Obejmują one powiązania między przyjętymi na podstawie teorii zmiennymi uważanymi za determinanty efektów szkolnych a więc jako przypuszczalne przyczyny niepowodzeń.

Podsumowując te powiązania, należy stwierdzić, że indywidualna historia życia 15-lątka ma niezaprzeczalne znaczenie dla powodzenia szkolnego. Podobne związki obserwujemy pomiędzy aktualnymi doświadczeniami tego samego typu (deprywacja potrzeb, brak opieki, obciążenie fizyczne i psychiczne, poniżenie, zagrożenie, frustracje w dążeniu do celów, zagubienie się) a szkolnym powodzeniem. Korelacje są tu na zbliżonym poziomie (27, 26, 24, 15, 21). A więc przeszłe traumatyczne przeżycia zakodowane w emocjonalnej pamięci jak i obecne tworzą jeden stały scenariusz życiowy, który ma wpływ na pracę szkolną. Zwróćmy uwagę na to, że jest to grupa przeciętna, czyli młodzież z normalnych rodzin u których u których nasilenie tego czynnika jest relatywnie niskie (M przeszłe = 2.29, M teraźniejsze = 2.09) W grupie młodzieży z rodzin/kręgów nacechowanych patologią nasilenie to jest wyższe co per ipso przekłada się mocniej na powodzenie szkolne.

Podczas gdy w grupie normalnej te powiązania były wykluczające się, czyli albo trudności albo motywacja do nauki i pozytywny stosunek do szkoły, to w tej grupie brak takich zdrowo rozsądkowo czytelnych i zgodnych z teorią powiązań. Cechuje je brak dyskryminacji; wpływy czynników są „rozlane” na różne aspekty pozytywne i negatywne i trudno tu wyznaczyć jakąś klarowną strategię oddziaływania. Jeśli wsparcie społeczne ma podobny wpływ jak zachowanie agresywne, co wskazuje na psychologiczną dysharmonię (zaburzenie), to w działaniach zaradczych trudno jest wskazać na angażowanie konkretnych zasobów. Podejście musi cechować duża wybiórczość a na zasobach podmiotowych nie za bardzo można się oprzeć, tym bardziej że ich saldo ma raczej negatywne oddziaływanie na aktywność szkolną.

W sumie trzeba brać pod uwagę zaobserwowane różnice roli zasobów i cech podmiotowych w obu grupach. Jeżeli wykluczyć w grupie podopiecznych artefakty, to oddziaływanie prewencyjne i wychowawcze staje się prawdziwym wyzwaniem dla wychowawców.

Wnioski oparte o:

RAPORT Z BADANIA KLUCZOWEGO W PROJEKCIE INNOWACYJNE PROGRAMY INTEGRALNE WCZESNEJ INTERWENCJI SOCJALNEJ PRZECIWDZIAŁAJĄCE WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU MŁODZIEŻY W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM. W ramach realizacji projektu Innowacyjne Programy Integralne

Wczesnej Interwencji Socjalnej przeciwdziałające wykluczeniu społecznemu młodzieży w województwie lubelskim zostało przeprowadzone badanie kluczowe mające na celu diagnozę sytuacji młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym, co jest bardzo ważne w kontekście uwarunkowania skutecznego modelu wczesnej interwencji socjalnej.

Niniejszy raport przedstawia wyniki badania młodzieży w wieku od 15 do 21 lat przebywającej w chwili badania w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. Opracowane wyniki przedstawiają sytuację młodzieży z ośrodków interwencyjnych, rodzinnych, socjalizacyjnych oraz wychowawczych w porównaniu do młodzieży nie znajdującej się w tego typu ośrodkach.

W celu udzielenia odpowiedzi na postawione pytania badawcze łącznie przebadano 1789 osób w wieku od 15 do 21 lat z województwa lubelskiego. Osoby przebywające w chwili badania w placówkach opiekuńczo wychowawczych o charakterze interwencyjnym, rodzinnym, socjalizacyjnym lub wychowawczym stanowiły 261 osoby.

Pozostałe 1528 osób była to młodzież ucząca się w szkołach ponadgimnazjalnych w województwie lubelskim, wobec której nie zastosowano środka wychowawczego polegającego na umieszczeniu w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

Łącznie przebadano 103 dziewczęta i 158 chłopców w wieku 15-21 lat przebywających w placówkach interwencyjnych, rodzinnych, socjalizacyjnych oraz wychowawczych. Badana młodzież pochodziła z następujących placówek:

- domy dziecka, rodzinne domy dziecka oraz pogotowia opiekuńcze;
- młodzieżowe ośrodki socjoterapii (MOS);
- młodzieżowe ośrodki wychowawcze (MOW);
- placówki OHP;
- placówki wielofunkcyjne.

Średni wiek badanych wyniósł blisko 17 lat ($M=16,85$). Najliczniejsza wiekowo grupa to siedemnastolatkowie. Zdecydowana większość badanych osób bo aż 87%, to młodzież do 18 roku życia. Badaniem objęto 1789 osób w wieku od 15 do 21 lat z województwa lubelskiego. Natomiast młodzież przebywająca w chwili badania w placówkach opiekuńczo-wychowawczych to 261 osób.

Opracowane wyniki przedstawiają sytuację młodzieży z ośrodków interwencyjnych, rodzinnych, socjalizacyjnych oraz wychowawczych w porównaniu do młodzieży nie znajdującej się w tego typu ośrodkach.

Badania zaprezentowane w niniejszej opracowaniu miały posłużyć weryfikacji hipotez badawczych, których wyniki weryfikacji ujęto poniżej (wybrane).

Osoby przebywające w placówkach opiekuńczo-wychowawczych charakteryzują się niższym poczuciem zrozumiałości napływających do nich informacji. W mniejszym stopniu uważają, że potrafią przewidywać i rozumieć dotyczące ich wydarzenia.

Młodzież znajdująca się w placówkach socjalizacyjnych w mniejszym stopniu niż ich rówieśnicy spoza placówek **postrzega dostępne im zasoby jako wystarczające aby sprostać stawianym wymaganiom.** Mogą mieć częściej poczucie, że nie sprostają pojawiającym się trudnościom.

Szczegółowe analizy wykazały, że młodzież przebywająca w placówkach opiekuńczo-wychowawczych istotnie częściej niż młodzież spoza placówek radzi sobie w sytuacjach stresujących poprzez

unikanie ($t_{(1787)} = -3,131$, $p < 0,01$), **działanie „nie wprost”** ($t_{(1787)} = -2,727$, $p < 0,01$), oraz **działanie antyspołeczne** ($t_{(369,813)} = -4,706$, $p < 0,001$). Strategie radzenia sobie ze stresem takie jak działanie asertywne; współpraca społeczna, poszukiwanie wsparcia społecznego, działanie przemyślane, działanie instynktowne i działanie asertywne nie różnicują w sposób istotny statycznie badanych grup. Oznacza to, że młodzież wychowująca się w ośrodkach opiekuńczo-wychowawczych i młodzież wychowująca się w rodzinie równie często korzysta z wyżej wymienionych strategii radzenia sobie w sytuacjach stresujących.

Zarówno młodzież z placówek opiekuńczo-wychowawczych jak i młodzież nieznajdująca się w tego typu instytucjach odczuwa większą stratę zasobów a niżeli ich zysk. Jednak osoby znajdujące się w placówkach socjalizacyjnych odczuwają znacznie większą stratę zasobów w porównaniu do ich zysku niż młodzież wychowująca się w rodzinach.

Wychowankowie placówek opiekuńczo-wychowawczych cechują się istotnie niższym poziomem zasobów podmiotowych niż ich rówieśnicy nie znajdujących się w tego typu placówkach. Obie grupy doświadczają większej straty niż zysku zasobów podmiotowych. **Zarówno młodzież z placówek jak i ich rówieśnicy spoza mogą odczuwać małą własną skuteczność podejmowanych działań oraz pesymistycznym obrazem przyszłości.**

Równocześnie młodzież z placówek wychowawczych opisuje się jako grupa, która doświadczająca mniejszej straty zasobów podmiotowych przy jednoczesnym większym zysku tych zasobów niż młodzież spoza placówek. **Prawdopodobnie młodzież znajdującą się w placówkach wychowawczych w większym stopniu doświadczają wzrostu swoich kompetencji i umiejętności społecznych.**

Analiza typu desk research w odniesieniu do problemów w zakresie IPI – wyniki i konkluzje

Przegląd wielu badań nad dorastającą młodzieżą pozwala określić obszary zachowań wysokiego ryzyka (*high risk behaviours*). Aktualne zauważone i podejmowane problemy prowadzące w konsekwencji do trudności w prawidłowym funkcjonowaniu społecznym i zawodowym dotyczą dziś nie tylko grup szczególnie zagrożonych wykluczeniem społecznym, ale także całego młodego pokolenia.

Oferta programów profilaktycznych i terapeutycznych dla dzieci i młodzieży jest obecnie zdecydowanie niewystarczająca. To właśnie dzieci i młodzież najczęściej stawia się wśród grup najbardziej podatnych na wykluczenie społeczne, gdyż podejmowane przez nich zachowania patologiczne prowadzą do zaburzeń w funkcjonowaniu osobistym i społecznym, będących głównym źródłem wykluczenia społecznego.

Coraz częściej rodzice, wychowankowie czy nauczyciele nie potrafią odnaleźć się w swojej roli. Uruchamiają oni niejednokrotnie nadmiar kontroli i ingerencji, reagują w sposób impulsywny, niekonsekwentny lub też reagują bezradnością. Stąd wynika potrzeba udzielania rodzicom, nauczycielom i często całym rodzinom fachowego wsparcia w postaci profesjonalnej rady, pomocy, przekazywania aktualnej wiedzy dotyczącej przebiegu procesów rozwojowych. Takie działania mają doprowadzić do wzmocnienia i utrwalenia prawidłowo funkcjonującego systemu. Jego sprawne działanie – zdrowa rodzina, przyjazna szkoła oraz środowisko rówieśnicze są najlepszymi zabezpieczeniami przed nieprawidłowo przebiegającymi procesami socjalizacyjnymi. Jednostki obciążone różnego rodzaju dysfunkcjami społecznymi będą gorzej radziły sobie w sytuacjach edukacyjnych, a to z kolei przełoży się na gorszy w stosunku do rówieśników potencjał zawodowy,

który w przyszłości decyduje o powodzeniu na rynku pracy i zdolności do samodzielnej, odpowiedniej egzystencji.

Istnieje realne zapotrzebowanie na innowacyjne programy ukierunkowane na zagwarantowanie kompleksowej opieki, wsparcia i wszechstronnej pomocy tej grupie społecznej, by mogła normalnie funkcjonować, móc umiejętnie przeciwstawiać się spotykanym na swojej drodze zagrożeniom i pokusom oraz adekwatnie wypełniać zadania rozwojowe

Potwierdzeniem tego jest fakt, iż jak mówią statystyki przestępstwa czy kolizje z prawem coraz częściej dotyczą dzieci i młodzieży z „rodzin normalnych”, w których mają one zapewnione bardzo dobre warunki materialne, kosztem kontaktu z rodzicami. Taka młodzież szuka zainteresowania i akceptacji poza domem, najczęściej w grupie rówieśników, której można zaimponować nowoczesnym stylem bycia, pseudo dorosłymi zachowaniami, podejmowaniem działań ryzykownych. Młodzież doświadczająca rozluźnionej kontroli rodzicielskiej, niedostatku czy braku wykształconych norm społecznych, jest szczególnie podatna na poddawanie się zachowaniom ryzykownym, co w konsekwencji może skutkować zepchnięciem na margines i wykluczeniem ze społeczności.

Ze względu na pewną nieefektywność dotychczasowych form pomocy duży potencjał widzi się w projektach innowacyjnych, w których standardowo prowadzone szkolenia i kursy nie stanowią nowych rozwiązań.

Uzasadnieniem objęcia ogółu młodzieży kompleksowym wsparciem o charakterze innowacyjnym jest fakt kierowania dotychczasowych działań wyłącznie do środowisk patologicznych oraz ich nieefektywność i nieintegralność.

Problematyka współczesnych działań profilaktycznych jest niezwykle złożona. Nie ma gotowych technologii dla każdej grupy ludzi. Istotą skuteczności jest tworzenie programów na użytek konkretnych, niejednokrotnie bardzo wąskich grup społecznych. Koniecznym elementem jest zorientowanie się na skutek oraz uwzględnienie tego, że współczesna młodzież wymaga zainteresowania okazywanego w sposób nienarzucający i wyważony.

Deficyty w obecnych programach profilaktycznych oraz źle oceniana kondycja profilaktyki w ogóle stanowią uzasadnienie do poszukiwań nowych rozwiązań opartych na metodzie wczesnej interwencji

Aby lepiej zrozumieć potrzebę, uwarunkowania i kontekst wdrażania metod wczesnej interwencji socjalnej dokonano analizy i oceny skuteczności dzisiejszej profilaktyki, ze szczególnym uwzględnieniem jej barier i ograniczeń.

Zwolennicy zintegrowanego podejścia do profilaktyki zagrożeń zdrowotnych wskazują na wspólne podłoże (wspólne czynniki ryzyka i przyczyny) wielu ryzykowanych zachowań młodzieży i nieprawidłowości rozwojowych, których konsekwencją może być wykluczenie ze społeczności².

Zaleca się, aby wszelkie działania mające na celu przeciwdziałanie dysfunkcjom prowadzącym do marginalizacji społecznej były dostosowane do potrzeb i problemów odbiorców. Powinny one dotyczyć zagadnień rzeczywiście występujących w danej grupie czy społeczności lub realnych zagrożeń. Muszą się one zatem opierać na diagnozie środowiskowej wskazującej na zasięg i dynamikę problemów. Decyzja o stosowaniu danego programu powinna być zawsze poprzedzona wstępną diagnozą w celu jego dobrej implementacji.

² M. Wójcik, Profilaktyka w szkołach ponadgimnazjalnych. Relacja z seminarium profilaktycznego Kazimierz 2004, Remedium, lipiec-sierpień 2004.

Liczne dotychczasowe działania podejmowane w stosunku do młodzieży dysfunkcyjnej są niewystarczająco skuteczne gdyż nie uwzględniają problemu dyskryminacji wielokrotnej. Dlatego też szansę na poprawę kondycji obecnej profilaktyki stanowią innowacyjne programy o charakterze wczesnej interwencji socjalnej zintegrowane na wielu płaszczyznach wykluczenia i uwzględniające wieloaspektowe środowiskowe uwarunkowania zachowań ryzykownych młodzieży. Największą szansą projektu są zarówno nowatorskie rozwiązania jak i młodzież, która objęta adekwatnym wsparciem stanowić będzie w przyszłości ludzki potencjał przedsięwzięć innowacyjnych.

Zaburzenie osobowości oraz niedostosowanie społeczne współczesnej młodzieży jako podstawa do projektu również została potwierdzona.

Istnieją liczne czynniki generujące zjawisko niedostosowania społecznego młodzieży, jednak w oparciu o Program Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przystępczości wśród Dzieci i Młodzieży tymi, które w największym stopniu przyczyniają się do wadliwej socjalizacji są³:

- zwiększająca się liczba rodzin niewydolnych wychowawczo, z których najczęściej wywodzą się dzieci niedostosowane;
- rodziny rozbite oraz rodzice samotnie wychowujące dzieci;
- zły stan zdrowia dziecka, zaniedbane zaburzenia rozwojowe, w szczególności występujące w sferze życia psychicznego, percepcji oraz niereedukowane opóźnienia w rozwoju intelektualnym.

Wśród kręgów, które mają największy udział w generowaniu niedostosowania społecznego, znalazła się: 1) rodzina; 2) grupy rówieśnicze; 3) szkoła oraz 4) środki masowego przekazu (prasa, telewizja, Internet, gry komputerowe). Te ostatnie stają się coraz bardziej istotne ze względu na wywieranie znaczącego wpływu na sposób bycia, zachowanie, kształtowanie się postaw, a także podejmowanie decyzji przez młodych ludzi.

Według raportu Młodzież w Polsce wskaźnik niedostosowania młodzieży uczącej się wynosi około 2%, przy czym obserwowana jest tendencja wzrostowa. Z przeprowadzonych badań wynika, iż w przypadku blisko 30% polskich nastolatków występuje realne zagrożenie niedostosowaniem społecznym. Dotyczy to przede wszystkim uczniów szkół gimnazjalnych.

Z informacji zawartych w Małym Roczniku Statystycznym Polski 2010 wynika, iż w 2009 roku w związku z demoralizacją odnotowano 20 089 przypadków, z czego 14 229 było z udziałem chłopców⁴.

Omówione wcześniej podstawowe rodzaje zaburzeń zachowania polskich nastolatków stanowią kwestię, która w ramach projektu zostanie szczegółowo uwzględniona w programie QUO VADIS IUVENIS.

Zachowania autodestrukcyjne występujące u młodzieży o podwyższonym ryzyku uzależnienia od substancji psychoaktywnych jako uzasadnienie dla projektu również zostały potwierdzone. Analiza zaprezentowanych powyżej danych wskazuje na mniejsze zagrożenie młodzieży uzależnieniem od

³ Sprawozdanie z realizacji w 2009 roku Rządowego Programu Zapobieganiu Niedostosowaniu Społecznemu i Przystępczości wśród Dzieci i Młodzieży, MSWiA, Warszawa 2010, s. 14.

⁴ Mały Rocznik Statystyczny Polski 2011, GUS, Warszawa 2011.

nikotyny niż od alkoholu. Z Diagnozy używania substancji psychoaktywnych przez dzieci i młodzież w województwie lubelskim wynika, że⁵:

- 16% nastolatków doświadczyło już inicjacji narkotykowej (odsetek odbytych inicjacji narkotykowych wśród chłopców i wśród dziewczynek jest na zbliżonym poziomie);
- największy kontakt z narkotykami mieli uczniowie szkół ponadgimnazjalnych (26%). W przypadku szkół gimnazjalnych i podstawowych odsetek wyniósł odpowiednio 12% i 4%;
- niemal połowa uczniów (47%) w momencie inicjacji narkotykowej miała więcej niż 15 lat, zaś między 13 a 15 rokiem życia było wówczas 37% uczniów;
- inicjacja narkotykowa badanych uczniów najczęściej odbywała się na zabawie szkolnej (29%), na podwórku ze znajomymi (24%), na imprezie (19%) oraz na dyskotecie (13%); w grupie innych miejsc znalazły się wyjazdy wakacyjne, odwiedziny u znajomych, miejsca poza domem czy też szkoła;
- prawie co piąty badany zażywa narkotyki częściej niż raz w miesiącu;
- podstawowymi źródłami wiedzy uczniów na temat narkotyków jest telewizja (74%) oraz Internet (63%);
- prawie co piąty uczeń szkoły ponadgimnazjalnej wyraził przekonanie o dostępności narkotyków w jego placówce. W przypadku szkół gimnazjalnych i podstawowych odsetek wskazań wyniósł odpowiednio 21% i 7%;
- Zaobserwowane trendy w przyjmowaniu substancji psychoaktywnych dominujące wśród młodzieży niejako wymuszają zwiększenie liczby dotychczasowych działań ukierunkowanych na ograniczenie ich spożycia. Przy czym powinny się one charakteryzować wysoką skutecznością i efektywnością inicjatyw ukierunkowanych na przeciwdziałanie tym negatywnym zjawiskom.

Odpowiedzią na omówione wcześniej rodzaje uzależnień występujących w środowisku nastolatków oraz konieczność zastosowania pewnych działań profilaktycznych jest przygotowywany w ramach projektu program tematyczny AUCTORIZO LIBERTAS.

Trudności edukacyjne i przedwczesne opuszczanie systemu edukacji przez młodzież zostały również potwierdzone jako forma uzasadnienia projektu.

Jednym z miejsc w znaczący sposób wpływających na młodzież jest szkoła, która oprócz przekazywania wiedzy, promuje określony styl życia poprzez preferowanie na jej terenie określonych wartości, postaw i zachowań. W okresie tak wielu trudnych przemian to właśnie szkoła przy współpracy innych środowisk wychowawczych powinna odgrywać bardziej świadomą i odpowiedzialną rolę w procesie wspomagania rozwoju osobowego ucznia.⁶

Zdaniem Z. Zaleskiego uwzględniając zróżnicowane efekty szkolne (obecność zarówno prymusów jak i repetentów) warto uwagę zwrócić zwłaszcza na tych, którzy nie osiągają pożądanych efektów (stopnie i kumulowana wiedza) i mimo podejmowania wysiłków są opóźnieni w przyswajaniu wiedzy. Należy brać pod uwagę tych, którzy mimo predyspozycji intelektualnych nie mają motywacji do nauki, nie mają warunków domowych i wsparcia do odrabiania prac domowych, którzy ulegają

⁵ Tamże.

⁶ G. Soszyńska (red), Pomagać rodzinie. Problemy współczesnej rodziny w ujęciu psychologicznym, s. 108.

negatywnemu modelowaniu odnośnie uczenia się i są demotywowani zamiast motywowani przez nauczyciela.

Potencjał intelektualny, zdobyte kwalifikacje i doświadczenia będą mogły być należycie spożytkowane w społeczeństwie obywatelskim opartym na wiedzy. Ważne by umożliwić ludziom młodym na prowadzenie satysfakcjonującego życia zawodowego, społecznego i osobistego poprzez zwalczanie alienacji społecznych, zapobieganie marginalizacji społecznej i podniesienie świadomości aktywizacji społeczno-zawodowej⁷.

Oprócz trudności edukacyjnych problematyczną kwestią są także osoby przedwcześnie opuszczające system edukacji. W literaturze często taką młodzież nazywa się odpadem szkolnym który w większości dotyczy osób przerywających naukę w szkołach podstawowych, ale także średnich i wyższych.

W raporcie Młodzi 2011 czytamy, że w krajach UE wskaźnik solaryzacji wynosi 84%, podczas gdy w Polsce aż 92%, co wskazuje na wysokie upowszechnienie edukacji w naszym kraju. Prawdopodobnie wynika to z rozwiązań prawnych ustanawiających wiek obowiązku nauki do 18 roku życia i z wysokiego wartościowania wykształcenia wynikającego z jego widocznych społecznych i życiowych funkcji⁸.

Oddzielnym problemem jest kwestia tzw. *early school-leavers*. Jak wynika z danych w Polsce dwie trzecie absolwentów szkół zawodowych kontynuuje naukę w uzupełniających technikach lub liceach. Pozostali opuszczają system szkolny z bardzo niskimi kwalifikacjami, nie podejmując jednocześnie żadnych starań o dalszą naukę czy dokończenie. To grupa osób potencjalnie skazanych na wykluczenie społeczne. Stanowią oni 5% populacji młodzieży w wieku 15-24 lata i są to częściej mężczyźni niż kobiety⁹.

W odniesieniu do osób przedwcześnie opuszczających system edukacji brak jest kompleksowego wsparcia, pomagającego wyjść z marazmu, ukazującego perspektywę i motywującego do podejmowania wysiłku zdobywania wiedzy i umiejętności oraz brania odpowiedzialności za swoją przyszłość. Potwierdza to konieczność prowadzenia działań o charakterze wieloaspektowym uwzględniających integralność przyczyn wykluczenia jednostek.

Przeprowadzone badania pozwoliły na wysunięcie następujących wniosków/trendów dających się zauważyć na przestrzeni ostatnich lat¹⁰:

- w 2010 roku co piąty uczeń był niezadowolony z wyboru szkoły. W porównaniu z rokiem 2008 ocen negatywnych było o 4 punkty procentowe więcej;
- najwyższy odsetek osób niezadowolonych z wyboru szkoły odnotowano w liceach profilowanych i wyniósł on 25%;
- w porównaniu z rokiem 2008 zmniejszyła się liczba uczniów, uważających, że nauczyciele starają się uczyć samodzielnego myślenia (z 61% na 53%);
- w porównaniu z rokiem 2008 zmniejszyła się liczba uczniów uważających, że nauczyciele zachowują się w stosunku do nich z wyczuciem (z 44% na 39%);

⁷ Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2005-2013, ROPS, Lublin 2005, s. 94.

⁸ M. Boni (red), Młodzi 2011, s. 101.

⁹ Tamże, s.102.

¹⁰ CBOS, Młodzież 2010, Warszawa 2011.

- w liceach zawodowych i zasadniczych szkołach zawodowych spadł wskaźnik odpowiedzi „system nauczania zmienił się na lepsze” (odpowiednio o 11 i 6 punktów). W przypadku zawodówek wskaźnik ten jest najniższy od roku 1998;

Biorąc pod uwagę wszystkie okoliczności i źródła trudności edukacyjnych młodzieży oraz ich sytuację i ocenę roli szkoły zwrócono się w kierunku projektu innowacyjnego, którego zadaniem jest odkrycie nowych sposobów przeciwdziałania ich marginalizacji. Jednym z produktów projektu będzie program life coachingu i doradztwa zawodowego oraz rozwoju kompetencji kluczowych dla młodzieży z trudnościami edukacyjnymi i przedwcześnie opuszczającymi system edukacji.

Dokonana analiza obecnej sytuacji młodzieży z uwzględnieniem trzech głównych kontekstów, jakimi są uzależnienia, niedostosowanie społeczne oraz trudności edukacyjne stanowi uzasadnienie i potwierdzenie słuszności i adekwatności wprowadzenia metod wczesnej interwencji socjalnej jako sposobu przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, którym młodzież zagrożona jest w szczególności.

Jak do tej pory analiza wykazała, że rozwiązania dotyczące przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu młodzieży stosowane w praktyce nie mają cech działań innowacyjnych. Potwierdzają to przytaczane ekspertyzy, opinie i diagnozy, w których mówi się o nieintegralności i niepokojąco niskiej skuteczności profilaktyki zachowań ryzykownych młodzieży. Wyniki ogólnodostępnych badań i analiz potwierdzają konieczność i zasadność zmiany dotychczasowego podejścia do programów przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu młodzieży z uwagi na brak kompleksowych programów zintegrowanych na trzech płaszczyznach wykluczenia oraz obejmowanie wsparciem jedynie środowisk patologicznych.

Diagnoza obecnej sytuacji młodzieży wykazała, że:

- działania w kierunku profilaktyki podejmowane są zbyt późno;
- działaniami obejmuje się głównie młodzież sprawiającą trudności wychowawcze bądź przejawiającą inne dysfunkcje rozwojowe;
- działania mają charakter jednoaspektowy, nie uwzględnia się wielu przyczyn jednego problemu;
- działania profilaktyczne często skupiają się i kończą na etapie gimnazjum ze względu na specyfikę dojrzewania uczniów przypadającą na ten okres.

Na tym etapie ewaluacji widoczna jest przewaga podejścia innowacyjnego oferowanego w ewaluowanym projekcie nad stosowaną dotychczas praktyką, głównie ze względu na to, że odpowiada ona na deficyty i realne potrzeby systemu profilaktyki wykluczenia społecznego młodzieży.

Z wywiadów FGI przeprowadzonych w projekcie wynika, że:

Wszystkie wskazane przez pracowników instytucji oświatowych ryzykowne zachowania młodzieży, a zwłaszcza uzależnienie od różnego rodzaju substancji psychoaktywnych, powinny stanowić priorytet w innowacyjnych programach profilaktycznych.

Jednocześnie zaalarmowane zachowania pokrywają się z nakreślonymi w projekcie obszarami, do których w szczególności zostaną skierowane działania mające na celu przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego młodzieży.

Kwestią problematyczną i wymagającą interwencji jest nieuwzględnianie przez dotychczasowe programy profilaktyczne zjawiska dyskryminacji wielokrotnej. Badani podkreślali, że wykluczenie

społeczne najczęściej zachodzi na kilku obszarach jednocześnie, stąd też programy kierowane do młodzieży nie powinny ograniczać się wyłącznie do jednej tematyki czy do pojedynczego problemu, ale powinny uwzględniać wielość i skomplikowanie występujących trudności społecznych

Podkreślana jest konieczność zmiany dotychczasowych programów profilaktycznych mających na celu przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu młodzieży.

Wskazuje się na niską efektywność podejmowanych dotąd działań profilaktycznych, a także jej ograniczony charakter przejawiający się w zamykaniu się wyłącznie na jeden problem.

Przypisuje się nadrzędną rolę szczegółowej diagnozie, która powinna stanowić podstawę wszelkiego rodzaju działań profilaktycznych.

Wśród badanych dominuje przeświadczenie o niskiej efektywności dostępnych działań profilaktycznych. Stąd też zauważają oni potrzebę zmiany dotychczasowego podejścia do programów mających na celu przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu młodzieży, co stanowi potwierdzenie dla realizacji projektu.

Zmiana w głównej mierze powinna polegać na:

- poprzedzaniu wszelkiego rodzaju działań profilaktycznych szczegółową diagnozą;
- zwiększeniu efektywności poprzez stosowanie nowatorskich metod działania;
- zwiększeniu środków przeznaczanych na działania profilaktyczne;
- tworzeniu kompleksowych programów profilaktycznych nie ograniczających się wyłącznie do jednego problemu, ale uwzględnianie w nich zjawiska dyskryminacji wielokrotnej;
- dobrowolnym decydowaniu się na udział w działaniach profilaktycznych;
- zapewnieniu odpowiednich warunków do prowadzenia zajęć w grupie m.in. zmniejszenie jej liczebności co ułatwiłoby kontakt z podopiecznymi;
- kierowanie działań profilaktycznych nie tylko do osób wykluczonych czy należących do grup szczególnego ryzyka, ale do wszystkich narażonych w jakikolwiek sposób na czynniki marginalizujące.

Analizy wykazały wysoką spójność projektu z krajowymi i regionalnymi dokumentami strategicznymi:

Problematyka zjawiska wykluczenia społecznego pewnych grup społecznych, w tym także młodzieży, została uwzględniona również w Strategii Polityki Społecznej na lata 2007-2013.¹¹

Do problemu wykluczenia społecznego odwołuje się także Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2005-2013.¹²

Na podstawie dokonanej powyżej analizy krajowych i regionalnych dokumentów strategicznych można z pełnym przekonaniem stwierdzić, iż cele zaprezentowanych Strategii nastawione na poprawę sytuacji dzieci i młodzieży są zbieżne z celami i założeniami wyznaczonymi w projekcie. Raporty z badań, ekspertyzy rekomendacyjne, analizy potwierdzają zatem uzasadnienie realizacji projektu zrealizowanych w pierwszym etapie. Została również pogłębiona wiedza na temat uwarunkowań wczesnej interwencji socjalnej oraz czynników zagrożenia wykluczeniem społecznym.

¹¹ Tamże, s. 28.

¹² Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego, ROPS, Lublin 2005, s. 71.

II. CEL WPROWADZENIA INNOWACJI

- **Cele innowacji**
- **Pożądany stan docelowy po wprowadzeniu innowacji**
- **Weryfikacja osiągnięcia celów**

Wniosek o dofinansowanie projektu zakłada następujące cele:

CEL OGÓLNY:

- Wzrost efektywności zapobiegania i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu młodzieży trudnej w województwie lubelskim w oparciu o opracowany i wdrożony Model Innowacyjnych Programów Integralnych o charakterze wczesnej interwencji do końca 2013 r.

CELE SZCZEGÓŁOWE:

- CS 1: Przeciwdziałanie WS młodzieży z trudnościami edukacyjnymi poprzez opracowanie efektywnego modelu wczesnej interwencji
- CS 2: Aktywizacja zawodowa i społeczna poprzez wdrożony adaptacyjny program uwzględniający specyficzne potrzeby M trudnej i niedostosowanej społecznie
- CS 3: Zminimalizowanie zagrożenia wykluczeniem M narażonej na współczesne uzależnienia na podstawie efektywnego modelu programu profilaktyczno-terapeutycznego.

Cel wprowadzenia innowacji jest tożsamy z celem projektu zawartym we wniosku o dofinansowanie projektu.

Różnice w stosunku do wniosku:

Zaproponowano konkretne, nowe i bardziej adekwatnie obrazujące stopień osiągnięcia celu wskaźniki.

Pożądany stan docelowy po wprowadzeniu innowacji	Wskaźnik	Dane do weryfikacji
Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu młodzieży z trudnościami edukacyjnymi poprzez opracowanie efektywnego modelu wczesnej interwencji	<p>Opracowany, przetestowany, walidowany profilaktyczny Model WIS zawierający: 3 Programy z 10 komponentami zapobiegający i przeciwdziałający wykluczeniu społecznemu młodzieży</p> <p>Opracowane, przetestowane, walidowane profilaktyczne 3 Integralne Innowacyjne Programy z 10x3 (30) komponentów zapobiegający i przeciwdziałający zapobiegający i przeciwdziałający wykluczeniu społecznemu młodzieży</p> <p>Opracowane, przetestowane, walidowane 3 komponenty w ramach Integralnych Innowacyjnych Programów ukierunkowujące rozwój zawodowy młodzieży trudnej</p> <p>Opracowany, przetestowany i włączony w politykę KOMPLETNY MODEL WIS 3 PROGRAMÓW P I; P II; P III.</p> <p>Stworzone i wdrożone w praktykę narzędzie i metodologia wielowymiarowej i wieloczynnikowej diagnozy</p>	<p>Źródło pozyskania danych:</p> <p>Ewaluacja kompleksowa zewnętrzna - RAPORT. Częstotliwość pomiaru: co najmniej dwukrotnie: przed i po (ex-ante i ex-post)</p> <p>Ewaluacja ZEWNĘTRZNA KOMPLEKSOWA, która będzie badać wszystkie rezultaty i wskaźniki stanu docelowego po wprowadzeniu innowacji.</p> <p>Pytanie badawcze: W jakim stopniu rezultaty i jakość działań są osiągnięte?</p> <p>Metoda: wywiady IDI i ankiety audytoryjne – badanie trzykrotne.</p> <p>Ewaluacja zewnętrzna – (niezależna opinia ekspercka wraz z rekomendacjami) i druga – po zakończeniu testowania, której celem jest pomiar rzeczywistych efektów testowanego produktu. Metody: IDI i FGI.</p> <p>Ewaluacja zgodnie z kryteriami PTE.</p> <p>Dodatkowo: dokumentacja projektowa i powstałe ekspertyzy i analizy</p> <p>Raporty ze szkoleń z modelu.</p> <p>Raporty z obserwacji zespołu testującego.</p> <p>Wyniki badań ewaluacyjnych – analiza dokumentacji szkolnej</p> <p>Sprawozdania merytoryczne (częstkowe i końcowe) partnera i instytucji przeprowadzających testowanie</p> <p>Listy potwierdzające uczestnictwo w metaplanie</p> <p>Lista potwierdzająca odbiór zaświadczenia</p> <p>Autoewaluacja szkoleń (np. testy kompetencji przed i po szkoleniu)</p> <p>Listy potwierdzające przekazanie materiałów dydaktycznych/szkoleniowych</p> <p>Lista potwierdzająca uczestnictwo w spotkaniach, seminariach, konferencjach</p>

	przyczyn i obszarów zagrożenia jednostki P.O.	<p>Lista potwierdzająca odebranie materiałów/opracowań tematycznych projektów</p> <p>Lista potwierdzająca udział w konsultacjach społecznych</p> <p>Licznik odwiedzin strony internetowej</p>
Aktywizacja zawodowa i społeczna poprzez wdrożony adaptacyjny program uwzględniający specyficzne potrzeby młodzieży trudnej i niedostosowanej społecznie	<p>Liczba instytucji z Lubelszczyzny, które uznały użyteczność modelu poprzez stosowanie ich elementów</p> <p>Liczba pracowników instytucji z Lubelszczyzny, które uznały użyteczność modelu poprzez stosowanie jego wybranych komponentów</p> <p>Opracowany, przetestowany, walidowany Program z 10 komponentami profilaktycznego modelu WIS</p> <p>Liczba instytucji z Lubelszczyzny, które uznały użyteczność modelu poprzez stosowanie jego wybranych komponentów</p> <p>Opracowane, przetestowane, walidowane 3 Programy z 10 komponentami zapobiegający i przeciwdziałający wykluczeniu społecznemu trudnej w województwie lubelskim</p> <p>Liczba instytucji, które znają w IV kwartale 2013 model lub jego komponenty w regionie lubelskim</p> <p>Liczba instytucji, które deklarują stosowanie wybranych komponentów modelu w IV kwartale 2013 w regionie lubelskim</p>	<p>Źródło pozyskania danych:</p> <p>Ewaluacja kompleksowa zewnętrzna - RAPORT.</p> <p>Częstotliwość pomiaru: co najmniej dwukrotnie: przed i po (ex-ante i ex-post)</p> <p>Ewaluacja ZEWNĘTRZNA KOMPLEKSOWA, która będzie badać wszystkie rezultaty i wskaźniki stanu docelowego po wprowadzeniu innowacji.</p> <p>Pytanie badawcze:</p> <p><i>W jakim stopniu rezultaty i jakość działań są osiągnięte?</i></p> <p>Metoda: wywiady IDI i ankiety audytoryjne – badanie trzykrotne.</p> <p>Ewaluacja zewnętrzna – (niezależna opinia ekspercka wraz z rekomendacjami) i druga – po zakończeniu testowania, której celem jest pomiar rzeczywistych efektów testowanego produktu.</p> <p>Metody: IDI i FGI.</p> <p>Ewaluacja zgodnie z kryteriami PTE.</p> <p>Dodatkowo: dokumentacja projektowa i powstałe ekspertyzy i analizy</p> <p>Raporty ze szkoleń z modelu.</p> <p>Raporty z obserwacji zespołu testującego.</p> <p>Wyniki badań ewaluacyjnych – analiza dokumentacji szkolnej</p> <p>Sprawozdania merytoryczne (częstkowe i końcowe) partnera i instytucji przeprowadzających testowanie</p> <p>Listy potwierdzające uczestnictwo w metaplanie</p> <p>Lista potwierdzająca odbiór zaświadczenia</p> <p>Autoewaluacja szkoleń (np. testy kompetencji przed i po szkoleniu)</p> <p>Listy potwierdzające przekazanie materiałów dydaktycznych/szkoleniowych</p> <p>Lista potwierdzająca uczestnictwo w spotkaniach, seminariach, konferencjach</p> <p>Lista potwierdzająca odebranie materiałów/opracowań tematycznych projektów</p> <p>Lista potwierdzająca udział w konsultacjach społecznych</p> <p>Licznik odwiedzin strony internetowej</p>

Zminimalizowanie zagrożenia wykluczeniem młodzieży narażonej na współczesne uzależnienia na podstawie efektywnego modelu programu profilaktyczno-terapeutycznego

Liczba przedstawicieli instytucji, którzy zostaną przeszkoleni i nabędą kompetencje w zakresie nowych programów w zakresie upowszechniania i włączania (100)

Liczba instytucji, które zdobędą bezpośrednio wiedzę o metodyce wdrażania IPI (100)

Liczba osób, które zdobędą doświadczenie podczas oceny IPI (30)

Liczba osób, które uzyskają zaświadczenia potwierdzające nabycie umiejętności stosowania IPI (100)

Źródło pozyskania danych:

Ewaluacja kompleksowa zewnętrzna - RAPORT.

Częstotliwość pomiaru: co najmniej dwukrotnie: przed i po (ex-ante i ex-post)

Ewaluacja ZEWNĘTRZNA KOMPLEKSOWA, która będzie badać wszystkie rezultaty i wskaźniki stanu **docelowego po wprowadzeniu innowacji**.

Pytanie badawcze:

W jakim stopniu rezultaty i jakość działań są osiągnięte?

Metoda: wywiady IDI i ankiety audytoryjne – badanie trzykrotne.

Ewaluacja zewnętrzna – (niezależna opinia ekspercka wraz z rekomendacjami) i druga – po zakończeniu testowania, której celem jest pomiar rzeczywistych efektów testowanego produktu.

Metody: IDI i FGI.

Ewaluacja zgodnie z kryteriami PTE.

Dodatkowo: dokumentacja projektowa i powstałe ekspertyzy i analizy

Raporty ze szkoleń z modelu.

Raporty z obserwacji zespołu testującego.

Wyniki badań ewaluacyjnych – analiza dokumentacji szkolnej

Sprawozdania merytoryczne (częstkowe i końcowe) partnera i instytucji przeprowadzających testowanie

Listy potwierdzające uczestnictwo w metaplanie

Lista potwierdzająca odbiór zaświadczenia

Autoewaluacja szkoleń (np. testy kompetencji przed i po szkoleniu)

Listy potwierdzające przekazanie materiałów dydaktycznych/szkoleniowych

Lista potwierdzająca uczestnictwo w spotkaniach, seminariach, konferencjach

Lista potwierdzająca odebranie materiałów/opracowań tematycznych projektów

Lista potwierdzająca udział w konsultacjach społecznych

Licznik odwiedzin strony internetowej

III. OPIS INNOWACJI, W TYM PRODUKTU FINALNEGO

3.1 NA CZYM POLEGA INNOWACJA? ELEMENTY I EFEKTY INNOWACYJNOŚCI.

Innowacją jest:

1. Przyjęcie w IPI3 założenia, że wzmacnianie zasobów psychospołecznych przyczyni się do zmniejszenia ryzyka wykluczenia społecznego młodzieży z powodu używania środków psychoaktywnych.
2. Wyodrębnienie na podstawie analiz empirycznych 11 kategorii zasobów psychospołecznych, które spełniają funkcję czynników ochraniających przed wykluczeniem z powodu uzależnienia.
3. Wzmacnianie u młodzieży zagrożonej uzależnieniem w ramach realizacji IPI3 6 (z wyodrębnionych jedenastu) czynników ochraniających przed używaniem środków chemicznych.
4. Przyjęcie w IPI2 założenia, że wzmacnianie zasobów psychospołecznych przyczyni się do zmniejszenia ryzyka wykluczenia społecznego młodzieży z powodu podejmowania zachowań aspołecznych: agresywnych i przestępczych.
5. Wyodrębnienie na podstawie analiz empirycznych 11 kategorii zasobów psychospołecznych, które spełniają funkcję czynników ochraniających przed wykluczeniem z powodu niedostosowania społecznego.
6. Wzmacnianie u młodzieży niedostosowanej w ramach realizacji IPI 2 6 (z wyodrębnionych jedenastu) czynników ochraniających przed podejmowaniem zachowań dysfunkcyjnych.

Elementy innowacyjności. Aby przeciwdziałać WS we wczesnych stadiach ryzyka młodzieży, że może być wykluczona, to duże wyzwanie rozpoznawcze i praktyczne. Dlatego też innowacyjność jest konieczna w strategii postępowania i dotyczy różnych aspektów założeń teoretycznych, metodologii badań i postępowania interwencyjnego. Jak samo słowo mówi, chodzi o nowe elementy teoretycznej wizji, nowej sprawdzonej wiedzy i metodologii w porównaniu do dotychczas stosowanych w tej problematyce.

W całym projekcie, także w części Azymut Vita, nowatorskie jest spojrzenie i traktowanie beneficjentów nie jako otrzymujących/biorących oferowaną pomoc/opiekę z zewnętrznych źródeł tj. pomoc społeczna, organizacje charytatywne ale jako podmiot, aktywny „aktor” działań, który aktywizuje potencjalne zasoby osobiste aby chronić się przed wykluczeniem. Innym słowy – określa w sobie predyspozycje, mocne stron, które po wzmocnieniu za pomocą działań przewidzianych w modelu będą „instrumentami” radzenia sobie z trudnościami szkolnymi, z rozwiązywaniem konfliktów życiowych oraz środkami do konstruowania własnej przyszłości. Przełożenie akcentu odnośnie do pracy i odpowiedzialności z instytucji pomocowych na zagrożonych WS jest pewnym przełomem w strategiach prewencyjnych.

Ta innowacyjność jest możliwa dzięki rozwojowi wiedzy psychologicznej, a chodzi tu o teorię S.Hobfolla proponującą zajęcie się posiadanymi w różnym stopniu przez jednostkę osobistymi zasobami materialnymi, podmiotowymi, stanu i energetycznymi. Zdobywanie i zachowanie tych zasobów jest jednym z istotnych warunków koniecznych do osiągania sukcesu w podejmowanych działaniach.

Z przeglądu (*desk research*) wielu programów mających zbliżony lub podobny cel nie widać zastosowania takich ram teoretycznych i instrumentów w działaniach praktycznych. Często też brak wyników ewaluacyjnych. Za powyższym podejściem przemawia przeświadczenie, że ci młodzi ludzie mają w przyszłości funkcjonować jako autonomiczni, odpowiedzialni obywatele, a nie prowadzeni za rękę podopieczni jakiegoś systemu czy ochronnej instytucji na koszt społeczeństwa.

Drugim aspektem innowacyjności jest zindywidualizowane podejście do zagrożonych WS ze zróżnicowaniem na młodzież z normalnych szkół i młodzież z zakładów opiekuńczych. W tym drugim przypadku chodzi głównie o odbudowanie stłumionych, nigdy nie kształtowanych zasobów osobistych, co wynika z badań empirycznych w ramach tego projektu.

Kolejnym aspektem innowacyjności jest zadaniowa forma pracy z beneficjentami przez nadawanie im określonej roli wykonawczej, co oznacza odpowiedzialne wykonanie zadania - od zainicjowania do finału. Dokonuje się tu uczenie reguł przez działanie.

Istotnym składnikiem innowacyjności jest zastosowanie tutaj psychologicznej teorii zachowań celowych obejmującej konstruowanie osobistej przyszłościowej perspektywy czasowej. Człowiek bez wizji siebie w przyszłości, czyli bez wyraźnie postawionego sobie celu, ma małe szanse na pełny rozwój osobowy. Podobnie jak w zarządzaniu przez cel osiąga się lepsze wyniki, pracownicy są bardziej umotywowani i efektywni, także w tym obszarze zapobiegania przyszłemu wykluczeniu społecznemu – strategia doradztwa oparta na opracowaniu osobistych celów do osiągnięcia powinna przynosić efekty w postaci zwiększonej motywacji do działania, wysiłku, wytrwałości i zadowolenia z codziennie wykonywanych czynności na rzecz osiągnięcia osobistego celu/ów życiowego.

Bardziej formalnym, ale nie sformalizowanym w sensie prawnym, aspektem innowacyjności jest Program Osobistego Rozwoju (POR), który nie wymaga tworzenia jakiegokolwiek dodatkowej instytucji, lokalu czy obsługi administracyjnej, ale stworzenie zespołu kompetentnych i odpowiednio umotywowanych osób do wprowadzania modelu w praktykę. Zespół cechuje mobilność i szybkość reagowania w zależności od potrzeb.

Nowatorskie jest też wykorzystanie rówieśniczych autorytetów a więc bliskich wiekowo uczniów, którzy mimo podobnych (takich samych) przeciwności odnieśli w życiu sukces dzięki własnej wyteżonej pracy; może przy pomocy wychowawców podobnie jak w tym programie.

Na koniec zwrócę uwagę na jeszcze jeden ważny element nowatorstwa. Program ma w zamiarze włączenie wielu wykonawców i wspierających od urzędów samorządowych, poprzez organizacje

samorządowe do osób prywatnych, osób modelowych (autorytetów), które poprzez własny wysiłek i wytrwałość coś w życiu osiągnęły, realizując tym samym postawione sobie kiedyś (w młodości) ambitne cele.

Rozpowszechnienie informacji/wiedzy o działaniach w ramach tego projektu przyczyni się do wzrostu społecznej świadomości dotyczącej WS i wczesnego zapobiegania tego niepożądanego przez nikogo zjawiska.

Włączenie wielu osób, w tym wolontariuszy studentów, daje im możliwość praktycznego zetknięcia się z problemami, od których przeciętny obywatel ucieka, nie chce nawet o nich wiedzieć, bo są kłopotliwe poznawczo i praktycznie. To doświadczenie praktyczne wykształci w użytkownikach modelu wrażliwość na wczesne symptomy przyszłych trudności życiowych u młodych ludzi i pomysł na sposoby ich rozwiązywania.

Zaletą programu jest jego dynamiczna, niezwiązana lokalowo czy administracyjnie struktura. Wystarczą ludzie, oczywiście jedni opłacani za ich pracę, inni jako wolontariusze lub praktykanci w ramach wymogów akademickich. Są to jednak bazowe, minimalne koszty wykonania.

Inną zaletą programu jest jego nieograniczenie czasowe, czyli że może być uruchamiany wszędzie tam, gdzie pojawi się problem zagrożenia WS i może być realizowany przez okres potrzebny do usamodzielnienia się zagrożonej młodej osoby. Z perspektywy metodyki też wprowadzamy unowocześnienie w porównaniu do innych projektów, „dając” użytkownikowi baterię metod diagnostycznych pomocnych w diagnozie problemu i w ewaluacji efektywności zaproponowanego modelu.

Innowacyjność w wymiarze grupy docelowej polega na:

Uwzględnieniu w modelu młodzieży z „normalnych rodzin” i specyfiki młodzieży z terenów wiejskich.

Objęciu przyczyn wykluczenia młodzieży przejawiającej zachowania autodestrukcyjne w jednym integralnym programie.

Uwzględnieniu specyfiki młodzieży ze szkół ponadgimnazjalnych we WIS (dotychczas wczesna interwencja – zresztą mało skuteczna – kończyła się w gimnazjum).

Ponadto:

1. Redukcji ryzyka wystąpienia uzależnienia u młodych osób zanim dojdzie do wystąpienia negatywnych skutków tego zjawiska. IPI3 stanowi rodzaj wczesnej interwencji socjalnej skierowanej do młodzieży, u której występuje podwyższone ryzyko uzależnienia ze względu na używanie środków chemicznych i niskie nasilenie czynników ochraniających. Skierowanie działań do tej grupy gwarantuje znacznie większą skuteczność działań w ramach wczesnej interwencji niż strategii o charakterze terapeutycznym, które są skierowane do grupy klinicznej.
2. Innowacyjność polega także na możliwości trafnego doboru beneficjentów IPI3 (młodzieży powyżej 15 r.ż. zagrożonej uzależnieniem z powodu używania substancji psychoaktywnych). Trafność doboru wynika z możliwości zastosowania dwóch metod selekcyjnych:
 - *Maudsley Addiction Profile* (MAP) J. Marsdena, D. Stewarda, D. Besta,
 - *Kwestionariusza Zasobów Przystosowawczych Młodzieży* I. Niewiadomskiej

Innowacyjność programu *QUO VADIS IUVENIS!* polega na zastosowaniu nowatorskiej koncepcji adaptacji społecznej. Chodzi tu o koncepcję S. Hobfoll'a, która w programie *QUO VADIS IUVENIS!* będzie stosowana w czterech obszarach: diagnostycznym, prognostycznym, ewaluacyjnym i realizacyjnym. Koncepcja S. Hobfoll'a będzie stanowiła nie tylko podstawę teoretyczną narzędzi diagnostycznych stosowanych w fazie rekrutacji do programu i w fazie ewaluacji, ale także jako baza teoretyczna idei wsparcia młodych ludzi- odbiorców programu.

Wykorzystanie podejścia S. Hobfoll'a w pracy z młodzieżą może prowadzić do lepszego przystosowania odbiorców do otoczenia społecznego przez zwiększenie świadomości w zakresie poczucia własnej skuteczności, posiadanych zasobów osobowych, energetycznych i społecznych oraz stosowanych strategii rozwiązywania problemów. Szczególnym aspektem innowacyjności w zakresie WIS powinna być poprawa jakości życia odbiorców programu.

Cele działań innowacyjnych, w odniesieniu do idei programu *QUO VADIS IUVENIS!* będą polegać na zastąpieniu dotychczasowych koncepcji wsparcia społecznego młodzieży bazujących na dostrzeganiu ich braków i błędów - koncepcją, która wymaga koncentracji na zasobach jednostki. Inna zmiana dotyczyć będzie sposobów pracy z młodzieżą, opartych nie jak dotychczas na kontrolowaniu, rozliczaniu i karaniu, ale na wspieraniu, zgodnie z ideą pomoc przed karą.

Innowacyjność w wymiarze formy wsparcia polega na:

Uwzględnieniu dyskryminacji wielokrotnej-główną innowacją jest to, że nowy model uwzględnia wiele przyczyn wykluczenia – dotychczas np. uzależnienie determinowało cały system wsparcia bez uwzględniania pozostałych przyczyn wykluczenia, co powoduje, że WIS w jednym zakresie była nieefektywna, ponieważ najczęściej występowały inne dysfunkcje: np. trudności w nauce itp. ją ograniczające.

Kompleksowości modelu (K1-K10) - pierwsze tak kompleksowe (oparte o proces) programowanie modelu – niespotykane dotąd komponenty – jest to pełna strategia wdrożeniowa.

Wyabstrahowaniu modelu od ustaw i systemu – „wyjście” poza.

Oparciu o rzetelną wiedzę i pełny model WDROŻENIOWY i NOWĄ metodykę wsparcia młodzieży.

Możliwość wdrożenia przez każdą instytucję.

Interdyscyplinarnym podejściu: wiedza i metodyka: pedagogiczna, socjologiczna, psychiatryczna, psychologiczna.

Zwiększeniu efektywności poprzez INTEGRALNE podejście [Obecne działania mają charakter jednoaspektowy, niekompleksowe, skierowane do jednej kategorii M, doraźne, powierzchowne. Są formułowane zbyt akademicko albo są realizowane intuicyjnie i ateoretycznie bez podstaw metodologicznych i wiedzy, co powoduje ich nikłą trwałość – np. nie ma profesjonalnej ewaluacji programów] IPI będą oparte na precyzyjnej wiedzy.

IPI są proaktywne (wyprzedzają dysfunkcje), a obecne podejście jest reaktywne (zbyt późne działania).

Ponadto:

1. Tworzeniu zadaniowego środowiska rówieśników, w ramach którego osoby zagrożone uzależnieniem będą mogły podjąć działania ukierunkowane na realizację celów społecznych. Zaangażowanie w zadaniowe środowisko rówieśnicze powinno doprowadzić

- do wzmocnienia podmiotowych czynników ochraniających młodzież przed używaniem substancji psychoaktywnych.
2. Kreowaniu elastycznej oferty IPI3 dostosowanej do zainteresowań beneficjentów, co w dużym stopniu gwarantuje angażowanie się w realizację celów społecznych, a tym samym wzmacnianie czynników ochraniających młodzież przed wykluczeniem społecznym z powodu uzależnienia.
 3. Wykorzystywaniu w działaniach IPI3 mechanizmu modelowania społecznego (modelowanie konstruktywnych zachowań przez rówieśników). Wykorzystanie tego mechanizmu stanowi gwarancję dużej skuteczności uczenia się zachowań stanowiących alternatywę w stosunku do używania środków psychoaktywnych.
 4. Wykorzystywaniu w działaniach IPI3 mechanizmu uczenia się poprzez wzmacnianie poczucia własnej skuteczności. Wykorzystanie tego mechanizmu również stanowi ważną gwarancję dużej skuteczności uczenia się konstruktywnych zachowań.
 5. Uczenie się konstruktywnych zachowań – poprzez modelowanie społeczne i odczuwanie samoskuteczności – w naturalnych warunkach. Wykorzystanie naturalnych warunków również zwiększa prawdopodobieństwo wzmacniania czynników ochraniających młodzież przed wykluczeniem społecznym z powodu uzależnienia.
 6. Tworzeniu zadaniowego środowiska wychowawczego, w ramach którego osoby zagrożone niedostosowaniem społecznym otrzymają szansę innego spojrzenia na siebie i swoje problemy. Zadaniowość środowiska polega na czterech ścieżkach, które odbiorcy programu mogą wybrać: praca indywidualna z osobą pomagającą, trening umiejętności społecznych, doskonalenie zawodowe i wolontariat.
 7. Kreowaniu elastycznej oferty edukacyjnej dostosowanej do zainteresowań beneficjentów, co w dużym stopniu gwarantuje angażowanie się w realizację celów społecznych, a tym samym wzmacnianie czynników ochraniających młodzież przed wykluczeniem społecznym z powodu niedostosowania społecznego.
 8. Przygotowaniu uczestników programu do konstruktywnego działania w ramach wolontariatu skierowanego na pomaganie innym młodym ludziom, którzy podjęli zachowania niezgodne z powszechnie przyjętymi normami rozwojowymi, społecznymi, moralnymi i prawnymi.
 9. Wykorzystywaniu w działaniach programu *QUO VADIS IUVENIS!* mechanizmu uczenia się poprzez wzmacnianie poczucia własnej skuteczności. Wykorzystanie tego mechanizmu również stanowi ważną gwarancję dużej skuteczności uczenia się konstruktywnych zachowań.
 10. Uczenie się konstruktywnych zachowań – poprzez modelowanie społeczne i odczuwanie samoskuteczności – w naturalnych warunkach. Wykorzystanie naturalnych warunków również zwiększa prawdopodobieństwo wzmacniania czynników ochraniających młodzież przed wykluczeniem społecznym z powodu niedostosowania społecznego.

Innowacyjność w wymiarze problemu polega na:

Skierowaniu WIS do osób dotkniętych „nowymi” problemami cywilizacyjnymi („update”).

Uwzględnieniu najważniejszych przyczyn wykluczenia i wielowymiarowości przyczyn i obszarów zagrożenia jednostki – interinstytucjonalne podejście.

Redukowaniu ryzyka uzależnienia od substancji psychoaktywnych na takim etapie, gdy efekty podejmowanych działań odznaczają się znacznie większą efektywnością niż skuteczność działań terapeutycznych (wobec osób uzależnionych). Przedstawiona prawidłowość wynika z tego, że zdolność uczenia się nowych zachowań (konstruktywnego postępowania) jest znacznie większa u osób, do których skierowane są strategie profilaktyki selektywnej niż u osób uzależnionych.

Innowacyjność, w wymiarze problemu, polega na zastąpieniu dotychczasowych koncepcji wsparcia społecznego młodzieży bazujących na dostrzeganiu ich braków i błędów - koncepcją, która wymaga koncentracji na zasobach jednostki – podejście pozytywne.

Proponowany model WIS jest rzeczywistą innowacyjnością, ponieważ:

Działania IPI koncentrują się na generowaniu zasobów psychospołecznych, dzięki którym młodzież może inicjować konstruktywne strategie radzenia sobie z wyzwaniami. Dzięki wzmocnieniu zasobów (przede wszystkim czynników ochraniających przed uzależnieniem) osoby zagrożone uzależnieniem mogą podejmować aktywności stanowiące alternatywę unikowego radzenia sobie z problemami, polegającą na używaniu substancji psychoaktywnych, a tym samym znacznie zredukować ryzyko doświadczania wykluczenia społecznego z powodu uzależnienia od środków chemicznych.

- działania programu *QUO VADIS IUVENIS!* opierają się na niestosowanej dotychczas, w praktyce wychowawczej, profilaktycznej i resocjalizacyjnej, koncepcji zachowania zasobów S. Hobfoll'a. Założenia koncepcji są przełożone na zalecenia i sposoby pracy z młodzieżą niedostosowaną społecznie. W rezultacie dzięki wzmocnieniu zasobów (przede wszystkim czynników ochraniających przed niedostosowaniem) młodzi ludzie będą mogli podejmować aktywności stanowiące alternatywę agresywnego radzenia sobie z problemami.
- w diagnozie dotyczącej uczestników programu, a także w procesie ewaluacji- wszystkie wskaźniki zmiany oparto na analizie zasobów osobowych, energetycznych i społecznych i zastosowano, adaptowany na potrzeby programu, Kwestionariusz Stevana E. Hobfoll'a Ocena Zachowania Zasobów. Znaczenie, zyski i straty w adaptacji I. Niewiadomskiej i M. Sitarczyk. Jest to nowe, dotychczas nie stosowane w Polsce narzędzie diagnostyczne.
- wykorzystuje jednocześnie dwie role odbiorcy: odbiorca programu - młody człowiek przejawiający zachowania niedostosowane społecznie- przez pierwszych 10 miesięcy udziału w programie korzysta ze wsparcia, po to aby po tym okresie sam tego wsparcia udzielać innym młodym ludziom. W tym sensie program łączy tradycyjne podejście w zakresie wsparcia z podejściem rówieśniczym.

Opracowanie innowacyjnych rozwiązań posłuży: zmniejszeniu ryzyka wykluczenia społecznego młodzieży z powodu uzależniania poprzez wzmacnianie czynników ochraniających przed używaniem substancji psychoaktywnych oraz poprzez wzmacnianie czynników ochraniających przed podejmowaniem zachowań agresywnych i przestępczych.

Wartość dodana narzędzi:

Wdrażanie IPI3 powinno doprowadzić do:

- realizacji celów społecznych w postaci innowacyjnych pomysłów na promocję lokalnej społeczności
- wzmocnienia postaw obywatelskich młodzieży
- uruchomienia mechanizmu współpracy użytkowników funkcjonujących w ramach różnych instytucji mającej na celu zapobieganie uzależnieniom w populacji młodzieży
- wzmocnienia postaw prospołecznych młodzieży;
- uruchomienia mechanizmu współpracy użytkowników funkcjonujących w ramach różnych instytucji mającej na celu zapobieganie niedostosowaniu społecznemu młodzieży;
- opracowania podręcznika metodyki pracy warsztatowej z zakresu treningu umiejętności społecznych i interpersonalnych młodzieży i treningu umiejętności wychowawczych nauczycieli i rodziców w oparciu o koncepcję S. Hobfoll'a.
- Możliwość wdrożenia wystandaryzowanych modeli w całym regionie w oparciu o jednolite narzędzia i nawiązania współpracy międzyinstytucjonalnej
- Stworzenie wspólnych założeń metodycznych dla PROGRAMÓW IPI, które ułatwią dostęp do rynku pracy (ewentualnie w kontekście ekon. społ.)
- Możliwość modyfikacji funkcjonujących już modeli o innowacyjne komponenty K1-K10.

3.2 KOMU SŁUŻY, KTO BĘDZIE MÓGŁ JĄ WYKORZYSTYWAĆ W PRZYSZŁOŚCI (GRUPY DOCELOWE)?

I. UŻYTKOWNICY PRODUKTU

- a. wymiar docelowy:** Ośrodki Pomocy Społecznej (OPS), Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie (PCPR), inne instytucje integracji społecznej, organizacje pozarządowe działające w sektorze wykluczenia społecznego (NGO's) i inne działające na rzecz młodzieży trudnej, szkoły ponadgimnazjalne, Młodzieżowe Ośrodki Wychowawcze (MOW), Młodzieżowe Ośrodki Socjoterapii (MOS), placówki opiekuńczo-wychowawcze, domy dziecka, Ochotnicze Hufce Pracy, schroniska dla nieletnich, pogotowia opiekuńcze, policja (w szczególności wydziały ds. przestępczości nieletnich), doradcy zawodowi, psychologowie, kuratorzy sądowi, pracownicy socjalni oraz inne osoby i instytucje odpowiedzialne za współpracę i pomoc młodzieży dysfunkcjonalnej zagrożonej wykluczeniem społecznym w trzech obszarach przyczyn: trudności edukacyjnych, zdemoralizowania, uzależnień – 550 instytucji, 1100 ich pracowników.

Uzasadnienie – w instytucjach tych jest młodzież dysfunkcjonalna.

- b. wymiar upowszechnienia i włączenia** – 100 osób z / 100 instytucji wg kategorii w/w.
- c. wymiar testowania** – reprezentacja w/w kategorii, w tym 5 grup x 20 reprezentantów instytucji = 100 osób jako zasadne dla oceny fokusowej oraz 200 osób objętych szkoleniem nt. modelu – łącznie: 200 osób.

II. ODBIORCY PRODUKTU – szerokie spektrum osób i instytucji

- a. wymiar docelowy:** Potencjalnie z Produktu Finalnego mogą skorzystać (poprzez rozwiązanie ich problemów) osoby:

młodzież dysfunkcyjna w wieku od 15+ do 20 roku życia, zagrożona WS z uwagi na dyskryminację wielokrotną w trzech obszarach przyczyn: trudności edukacyjnych, zdemoralizowania, uzależnień – 7700 osób.

CECHY KLUCZOWE I POTRZEBY:

- nieukierunkowane życiowo, społecznie i zawodowo z trudnościami edukacyjnymi i przedwcześnie opuszczającej system edukacyjny,
- młodzież o zaburzonej osobowości, niedostosowana społecznie,
- młodzież o zachowaniach autodestrukcyjnych, Eurosieroty.

Uzasadnieniem jest ich sytuacja: zagrożone „efektem jednostki dysfunkcyjnej”.

- b. wymiar testowania**

Testowaniem i oceną PF objęte będzie 20 grup 10 osobowych (razem 200 osób) młodzieży dysfunkcyjnej (wiek: 15-20lat) właściwe dla 3 IPI. Grupa ta będzie wyselekcjonowana w ramach rekrutacji pod względem adekwatności dla IPI. Jest to uzasadnione reprezentatywnością problemową – spójna grupa umożliwi skuteczne testowanie.

Liczba ta jest wystarczająca do testowania:

- PI x 80 młodzieży z trudnościami edukacyjnymi,
- PII x 60 młodzieży niedostosowanej społecznie,
- PIII x 60 młodzieży o zachowaniach autodestrukcyjnych i uzależnionej.

Uszczegółowienie charakterystyki odbiorców i użytkowników:

Formuła IPI3 powinna być wykorzystywana przez wszystkie podmioty (prawne i fizyczne) odpowiedzialne za wspieranie rozwoju młodzieży w różnym stopniu zagrożonej uzależnieniem od substancji psychoaktywnych. W wymiarze instytucjonalnym program może być wykorzystywany przez:

- władze samorządu terytorialnego
- szkoły
- ośrodki pomocy rodzinie
- organizacje pozarządowe
- policję
- ośrodki terapii uzależnień
- organizacje pozarządowe
- kościoły i związki wyznaniowe.

Natomiast na poziomie indywidualnym programem mogą być zainteresowani psychologowie, pedagodzy, pracownicy socjalni, kuratorzy sądowi.

Użytkownikami projektu mogą być pracownicy socjalni, członkowie stowarzyszeń i organizacji pozarządowych, wychowawcy, psycholog, pedagog i wolontariusze różnych kierunków studiów. Odbiorcami programu jest młodzież szkolna 15-19 lat, podopieczni zakładów opiekuńczych oraz jednostki opuszczające system szkolny bez ukończenia go z przewidzianym kryterium (świadectwo ukończenia).

Formuła programu *QUO VADIS IUVENIS!* powinna być wykorzystywana przez wszystkie podmioty (prawne i fizyczne) odpowiedzialne za wspieranie rozwoju młodzieży niedostosowanej społecznie. Program może być wykorzystywany przez:

- władze samorządu terytorialnego
- szkoły
- ośrodki pomocy rodzinie
- organizacje pozarządowe
- policję
- Młodzieżowe Ośrodki Wychowawcze
- Młodzieżowe Ośrodki Socjoterapeutyczne
- organizacje pozarządowe.

Natomiast na poziomie indywidualnym programem mogą być zainteresowani psychologowie, pedagodzy, pracownicy socjalni, kuratorzy sądowi, asystenci rodzinni.

Grupa docelowa projektu występuje w dwóch wymiarach: użytkownicy i odbiorcy.

Użytkownikami będą:

- w wymiarze docelowym: specjaliści odpowiedzialni za wspieranie rozwoju młodzieży w różnym stopniu zagrożonej uzależnieniem na poziomie gminy (nauczyciele, pedagodzy, psychologodzy) specjaliści odpowiedzialni za wspieranie rozwoju młodzieży w rozwoju (nauczyciele, pedagodzy, psychologodzy)
- w wymiarze testowania: specjaliści odpowiedzialni za wspieranie rozwoju młodzieży w różnym stopniu zagrożonej uzależnieniem na poziomie gminy (nauczyciele, pedagodzy, psychologodzy) specjaliści odpowiedzialni za wspieranie rozwoju młodzieży (nauczyciele, pedagodzy, psychologodzy)
- w wymiarze włączania i upowszechniania: władze samorządowe szczebla gminnego, powiatowego i wojewódzkiego; kuratorium oświaty, specjaliści odpowiedzialni za wspieranie rozwoju młodzieży w różnym stopniu zagrożonej wykluczeniem społecznym, władze samorządowe szczebla gminnego, powiatowego i wojewódzkiego; kuratorium oświaty, specjaliści odpowiedzialni za wspieranie rozwoju młodzieży w różnym stopniu zagrożonej wykluczeniem społecznym.

Odbiorcy projektu:

- w wymiarze docelowym: młodzież w wysokim stopniu zagrożona wykluczeniem społecznym z powodu uzależnienia (odbiorcy profilaktyki selektywnej: 1) duża częstotliwość używania substancji psychoaktywnych, 2) niski poziom czynników ochraniających przed uzależnieniem); młodzież w wysokim stopniu zagrożona wykluczeniem społecznym z powodu podejmowania zachowań agresywnych i przestępczych (odbiorcy profilaktyki selektywnej);
- w wymiarze testowania: młodzież w wysokim stopniu zagrożona wykluczeniem społecznym z powodu uzależnienia (odbiorcy profilaktyki selektywnej: 1) duża częstotliwość używania substancji psychoaktywnych, 2) niski poziom czynników ochraniających przed uzależnieniem); młodzież w wysokim stopniu zagrożona wykluczeniem z powodu podejmowania zachowań agresywnych i przestępczych
- w wymiarze włączania i upowszechniania: młodzież w różnym stopniu zagrożona wykluczeniem społecznym z powodu uzależnienia (1) odbiorcy profilaktyki uniwersalnej, 2) odbiorcy profilaktyki selektywnej, 3) odbiorcy profilaktyki indykatorywnej, 4) odbiorcy działań terapeutycznych); młodzież w różnym stopniu zagrożona wykluczeniem społecznym z powodu podejmowania zachowań agresywnych i przestępczych (1) odbiorcy profilaktyki uniwersalnej, 2) odbiorcy profilaktyki selektywnej, 3) odbiorcy profilaktyki indykatorywnej, 4) odbiorcy działań terapeutycznych).

Udział grup docelowych użytkowników i odbiorców w przygotowaniu i realizacji projektu zapewniony został poprzez:

- prezentowanie IPI na panelu ekspertów
- prezentowanie IPI na panelu użytkowników
- prezentowanie IPI na spotkaniach komitetu sterującego
- uczestnictwo użytkowników w badaniach ilościowych
- uczestnictwo użytkowników w badaniach fokusowych
- uczestnictwo odbiorców w badaniach ilościowych

3.3 JAKIE WARUNKI MUSZĄ BYĆ SPEŁNIONE, BY INNOWACJA DZIAŁAŁA WŁAŚCIWIE?

Do tego, aby prawidłowo zadziałała innowacja niezbędne jest prawidłowe wdrażanie IPI3 na trzech poziomach:

1. We wdrażaniu IPI3 na poziomie gminy ważne jest to, aby prawidłowo zrealizować model podziału kompetencji między:
 - innowatorami (podmiotami wprowadzającymi innowację w postaci IPI3)
 - dostawcami (podmiotami odpowiedzialnymi za logistykę projektu)
 - realizatorami (użytkownikami projektu)

2. We wdrażaniu IPI3 na poziomie użytkowników ważne jest to, aby byli oni właściwie przygotowani do pełnienia roli specjalistów koordynujących działania rówieśnicze w projekcie IPI3 oraz rówieśniczych liderów. Do zrealizowania tego postulatu należy właściwie zaaplikować siedmioetapowy model wdrażania programów profilaktycznych w lokalnej społeczności.
3. We wdrażaniu IPI3 na poziomie beneficjentów ważne jest to, aby w taki sposób tworzyć rówieśnicze środowisko zadaniowe oraz koordynować osiąganie celów społecznych przez młodzież zagrożoną uzależnieniem w taki sposób, aby u odbiorców doprowadzić do wzmocnienia czynników ochraniających przed uzależnieniem i do spadku częstotliwości używania substancji psychoaktywnych.
4. Warunkiem efektywności programu jest szeroka współpraca podmiotów instytucjonalnych np. wójtów oraz osób fizycznych np. wolontariuszy, emerytów. Wymiernym efektem zastosowania modelu będą lepsze wyniki szkolne u jednostek zagrożonych, ich większa samodzielność życiowa, posiadanie umiejętności społecznych i w miarę możliwości zawodowych, mniejsze bezrobocie a z tym się wiąże redukcja zachowań aspołecznych i uzależnienia się od używek.

Do tego, aby prawidłowo zadziałała innowacja niezbędne jest prawidłowe wdrażanie projektu *QUO VADIS IUVENIS!* na trzech poziomach:

5. We wdrażaniu IPI2 na poziomie instytucji (szkoły, MOW, MOS) ważne jest to, aby prawidłowo zrealizować model podziału kompetencji między:
 - innowatorami (podmiotami wprowadzającymi innowację w postaci IPI)
 - dostawcami (podmiotami odpowiedzialnymi za logistykę projektu)
 - realizatorami (użytkownikami projektu).
6. We wdrażaniu IPI2 na poziomie użytkowników ważne jest to, aby byli oni właściwie przygotowani do pełnienia roli specjalistów prowadzących konsultacje indywidualne. Do zrealizowania tego postulatu należy właściwie przygotować merytorycznie i metodycznie osoby prowadzące konsultacje. Podstawą teoretyczną tego przygotowania będzie koncepcja zachowania zasobów S. Hobfoll'a.
7. We wdrażaniu IPI2 na poziomie beneficjentów ważne jest to, aby w taki sposób tworzyć środowisko zadaniowe (grupa wsparcia rówieśniczego, grupa edukacyjna, grupa wolontariacka, rozwijanie zainteresowań) oraz koordynować osiąganie celów społecznych, aby młodzi ludzie ograniczali zachowania niepożądane społecznie na rzecz działań konstruktywnych, prospołecznych.

Do tego, aby prawidłowo zadziałała innowacja niezbędne jest prawidłowe wdrażanie projektu *QUO VADIS IUVENIS!* na trzech poziomach:

8. We wdrażaniu IPI2 na poziomie instytucji (szkoły, MOW, MOS) ważne jest to, aby prawidłowo zrealizować model podziału kompetencji między:
 - innowatorami (podmiotami wprowadzającymi innowację w postaci IPI2)
 - dostawcami (podmiotami odpowiedzialnymi za logistykę projektu)
 - realizatorami (użytkownikami projektu).

PRODUKT FINALNY: Model IPI

Produkt finalny będzie składał się z 3 programów tematycznych (P I-III), które z kolei będą zawierały 10 komponentów (K 1-10)

3 programy tematyczne to:

- P I. AZIMUTH VITA
- P II. QUO VADIS IUVENIS?
- P III. AUCTORIZO LIBERTAS

Każdy program tematyczny będzie się obligatoryjnie składał z **komponentów horyzontalnych** (elementy struktury wskazujące zawartość) – jest to nowa metodyka innowacyjnych programów przeciwdziałania wykluczeniu młodzieży:

Tabela 1. Model IPI – produkt finalny (komponenty).

Numer komponentu	Nazwa komponentu	Opis
K0.	Narzędzie i metodologia wielowymiarowej i wieloczynnikowej diagnozy przyczyn i obszarów zagrożenia jednostki	Narzędzie i metodologia wielowymiarowej i wieloczynnikowej diagnozy przyczyn i obszarów zagrożenia jednostki (młodzieży) wykluczonej społecznie jako narzędzie komplementarne do PI, PII, PIII i warunkujący ich stworzenie.
K1.	Practical Methodology (PM)	Praktyczny przewodnik metodologiczny
K2.	Research & Knowledge (RK)	Metodologia badawcza oraz raport diagnostyczny w temacie
K3.	Diagnosis & Analysis (DA)	Metodologia analityczna procesów w temacie
K4.	Planning & Strategy (PS)	Podręcznik metodologiczny i praktyczny planowania i określania strategii interwencji i profilaktyki w temacie
K5.	Programs & Instruments (PI)	Zestaw wszystkich potencjalnych instrumentów do użycia w ramach programu i co najmniej jeden konkretny instrument pilotażowy
K6.	Implementation Procedures (IP)	Podręcznik procedury implementacji i szkoleniowo-doradczy
K7.	Institutional Cooperation	Przewodnik dla współpracy interesariuszy i instytucji
K8.	Evaluations of Efficiency	Podręcznik i metodologia ewaluacji efektywności programów
K9.	Publicity & Mainstreaming	Przewodnik potencjału rozgłosu, promocji i włączenia w główny nurt polityki wraz ze strategią upowszechniania
K10.	Success In Usage	Praktyczny przewodnik określający zastosowania, sposób wdrażania i stosowania programów z sukcesem w zapobieganiu wykluczeniu społecznemu wraz z programem szkoleniowym dla użytkowników

W ramach: P I, P II, P III oraz 10 komponentów K 1-10 powstanie 30 elementów produktu finalnego (K 1-10 x 3 P I-III).

Każdy program tematyczny będzie się obligatoryjnie składał z komponentów horyzontalnych. Jest to nowa metodyka innowacyjnych programów przeciwdziałania wykluczeniu młodzieży.

Tabela 2. Model IPI – produkt finalny (programy).

Program	Nazwa	Opis
P I.	AZIMUTH VITA	Model wczesnej interwencji – Program life coachingu i doradztwa zawodowego oraz rozwoju kompetencji kluczowych dla młodzieży z trudnościami edukacyjnymi i przedwcześnie opuszczającej system edukacji (P I. zawierający K1-K10)
P II.	QUO VADIS IUVENIS?	Model wczesnej interwencji – Program aktywizacji i adaptacji zawodowo-społecznej młodzieży trudnej o zaburzonej osobowości, niedostosowanej społecznie w oparciu o nowoczesne formy i metody wsparcia indywidualnego i środowiskowego (P II. zawierający K1-K10)
P III.	AUCTORIZO LIBERTAS	Model wczesnej interwencji – Program profilaktyczny (interwencyjny) zapobiegający zachowaniom autodestrukcyjnym u młodzieży o podwyższonym ryzyku uzależnienia od substancji psychoaktywnych. (P III. zawierający K1-K10)

Forma: konkretne dokumenty/programy oraz narzędzia (instruments) ujęte w opisie komponentów.

Produkt Finalny będzie funkcjonował m.in. w formie modelu/kompletu programów prewencyjnych w postaci przewodników, podręczników, narzędzi diagnostycznych wraz z instrukcjami metodycznymi i wykonawczymi w wersji wirtualnej gotowej do wydruku i cyfrowej np. DVD.

Dodatkowo: Adaptacja Kwestionariusza Stevana E. Hobfoll'a Ocena Zachowania Zasobów. Znaczenie, zyski i straty (I. Niewiadomska i M. Sitarczyk).

Różnice w stosunku do wniosku:

Została zmieniona grupa docelowa poprzez rozszerzenie zakresu użytkowników i wykreślenie SOSW i OR-W. Na etapie przygotowania, prowadzonych badań i analiz Wnioskodawca stwierdził, że młodzież znajdująca się w OR-W i SOSW nie może być objęta wczesną interwencją socjalną, bowiem są w tych ośrodkach osoby posiadające orzeczone lub/i zdiagnozowane dysfunkcje rozwojowe.

IV. PLAN DZIAŁAŃ W PROCESIE TESTOWANIA PRODUKTU FINALNEGO

4.1 DOBÓR GRUP UŻYTKOWNIKÓW I ODBIORCÓW

Założenia testowania uzależnione są od wyników rekrutacji odbiorców i użytkowników oraz instytucji w ramach określonych jednostek samorządu terytorialnego lub środowisk lokalnych.

Zakładane testowanie odbędzie się w co najmniej dwóch środowiskach lokalnych lub w obrębie dwóch jednostek samorządu terytorialnego. Profil lub typ jednego z tych środowisk lub JST będzie mieć następujące atrybuty: charakter typowo wiejski, niewielka gmina (typowa dla Lubelszczyzny). Drugim będzie jedno z miast powiatowych lub jedno z większych miast regionu. Takie wyprofilowanie pozwoli porównać wdrażanie programów według w/w uwarunkowań.

Dobór grup użytkowników opierać się będzie o wymogi personalne i zasobowe konkretnych programów IPI – opisane poniżej.

80-osobowa grupa odbiorców powinna być przetestowana przez użytkowników lub przez inne osoby spoza zespołu programowego, gdyby były podejrzenia o stronniczość tych drugich. Każdy doradca może być przetestowany w kryterium „Zasoby”. Użyte zostanie narzędzie wielowymiarowej diagnozy (P.O.K.O)

Użytkownicy to: pedagodzy, psychologowie, socjologowie, psychiatry, pracownicy socjalni, nauczyciele, asystenci rodzinni, mediatorzy zainteresowani ideą wczesnej interwencji socjalnej programu *QUO VADIS IUVENIS!*, którzy będą dobrani celowo, w drodze testowania ich zasobów osobistych, energetycznych i społecznych. Wskaźnikiem wysokiego poziomu zasobów będą wyniki w kwestionariuszu Stevana E. Hobfoll’a Ocena Zachowania Zasobów. Znaczenie, zyski i straty (wersja dla użytkowników). Selekcja użytkowników będzie prowadzona w ramach popularyzowania programu wśród potencjalnych środowisk, w których program będzie realizowany (MOW, MOS, szkoły ponadgimnazjalne) z tym zastrzeżeniem, że pracownicy danej instytucji nie będą mogli pracować w programie w swojej macierzystej placówce. Ocena zasobów będzie prowadzona także wśród wolontariuszy pozyskanych do udziału w programie. Warto zaznaczyć, że ocena zasobów, z którymi użytkownicy wchodzi do programu i podejmują działania wspierające młodzież będzie prowadzona nie tylko wobec konsultantów (osoby pracujące z młodzieżą indywidualnie), ale także wobec osób

prowadzących działania grupowe (warsztatów). W każdej z edycji programu (w konkretnej instytucji - łącznie w 10 instytucjach) uczestniczyć będzie 10 psychologów, 3 pedagogów, 3 psychiatrów, 3 pracowników socjalnych, 3 doradców zawodowych, 10 nauczycieli, 3 asystentów rodzinnych, 3 mediatorów. Uwaga: przewaga psychologów wynika z faktu, że na wsparcie psychologiczne jest największe zapotrzebowanie. Pozostałe osoby będą udzielały konsultacji raz w miesiącu, psychologowie raz w tygodniu. Także 10 nauczycieli – to liczba wynikająca z zapotrzebowania na indywidualną pomoc w nauce. Nauczyciel będzie przez 4 godziny w tygodniu dostępny w ramach konsultacji przedmiotowych. Udział użytkowników w programie będzie płatny, co powinno zapewnić ich lojalność i trwały udział w programie.

Dobór odbiorców do programu będzie oparty o następujące kryteria: wiek: 15-19 lat, uczeń szkoły gimnazjalnej lub ponadgimnazjalnej, utrzymujące się od co najmniej roku objawy niedostosowania społecznego odnotowane w dokumentacji szkolnej. Dodatkowe kryteria: pobyt w MOW, MOS, nadzór kuratora, złe oceny z zachowania. Pozyskanie uczestników będzie odbywało się drogą składania oferty, w placówkach zainteresowanych realizacją programu. Zakładamy, że udział młodzieży w programie będzie wymuszony. Ponieważ program prowadzi do przygotowania do działalności wolontariackiej, zakładamy że oferta programu będzie na tyle ciekawa i korzystna dla młodych ludzi, że pod wpływem propozycji, jaką otrzymają od pedagogów (w związku z wytypowaniem do programu przez pedagogów szkolnych lub pedagogów), skorzysta z niej co 5 młody człowiek, któremu złożymy ofertę udziału w programie.

4.2 OPIS PRZEBIEGU TESTOWANIA

Testowanie będzie polegać na operacyjnym wdrożeniu w środowisku lokalnym komponentów wybranych przez przedstawicieli użytkowników danej społeczności. Będzie to w rzeczywistości wdrożenie trzech mini strategii, co ma zbudować lokalny system wczesnej interwencji socjalnej. Będzie to zatem przetestowanie kompleksowego systemu.

Przebieg testowania będzie zgodny z etapami lub elementami zawartymi w poszczególnych IPI.

Odbiorcy otrzymują zestaw kwestionariuszy i skal ocen do wypełnienia z zachowaniem prywatności. Obliczeń dokonują osoby niezwiązane bezpośrednio z odbiorcami. Mogą to być doradcy z innej podgrupy, z innej części regionu. Interpretacja wyników jest przeprowadzona przez niezależnych ewaluatorów.

Użytkownicy, przed wdrożeniem programu, a po ich pozyskaniu, zostaną przygotowani w zakresie merytorycznym i metodologicznym do prowadzenia diagnozy z wykorzystaniem narzędzi opracowanych na bazie koncepcji S. Hobfoll'a. Odbędzie się to w ramach Etapu 2 - Akcja informacyjna do potencjalnych użytkowników instytucjonalnych w postaci 5 godzinnych szkoleń z zakresu diagnozowania zasobów indywidualnych odbiorców programu. A ponieważ wcześniej użytkownicy również będą diagnozowani tym samym narzędziem (w wersji dla użytkowników) łatwiej będzie poznać, zrozumieć i zastosować testy w diagnozowaniu zasobów odbiorców.

Przygotowanie skali kwestionariuszy, które były użyte do badań w ramach projektu.

4.3 CHARAKTERYSTYKA MATERIAŁÓW, JAKIE OTRZYMAJĄ UCZESTNICY

Materiały dydaktyczne dla użytkowników:

- Przykłady dobrych praktyk
- Raport z badania kluczowego w projekcie **Innowacyjne Programy Integralne Wczesnej Interwencji Socjalnej** przeciwdziałające wykluczeniu społecznemu młodzieży w województwie lubelskim
- Model zasobów jednostki według Hobfoll'a (*Conservation of Resources – COR*).
- Koncepcja zadań rozwojowych według Havinhurst.
- Czynniki ryzyka dysfunkcji współczesnej młodzieży.
- Istota procesu wspomagania w rozwoju.
- Opis i zasady stosowania narzędzi diagnostycznych opartych na koncepcji S. Hobfoll'a.
- Materiały dla odbiorców:
 - » podręcznik dla wolontariusza
 - » podręcznik efektywnego uczenia się
 - » charakterystyka preferencji zawodowych(w oparciu o badania wykonane w ramach spotkań z doradcą zawodowym).

W materiałach są: kwestionariusz zasobów, skale trudności szkolnych i kwestionariusz celów życiowych. Dodatkowo mogą być skale: poczucia własnej skuteczności, optymizmu-pesymizmu, lokalizacji kontroli

4.4 INFORMACJE O PLANOWANYM SPOSOBIE MONITOROWANIA PRZEBIEGU TESTOWANIA

Monitoring będzie odbywał się w postaci obserwacji dokonanych przez konsultantów indywidualnych i osoby prowadzące zajęcia warsztatowe (w oparciu o arkusze obserwacyjne oraz o skalę typu: dyferencjał semantyczny) a także w oparciu o opinię eksperta, który będzie specjalnie przygotowany do oceny bieżącej realizacji programu.

Przy zachowaniu prywatności nie ma potrzeby specjalnego monitorowania. Natomiast do obliczenia wyników, dobrze aby to zrobiły osoby niezależne

Przewidujemy, że raz w miesiącu będą odbywały się spotkania ekspertów z użytkownikami i odbiorcami, w celu omawiania, doradzania i rozwiązywania bieżących problemów.

HARMONOGRAM TESTOWANIA

rok	2012					
kwartał	-			II	III	IV
miesiąc	2	3	4	-	-	-
Zadanie 3 - Zadanie 3. II Etap WDROŻENIA: Testowanie opracowanego produktu, analiza efektów i opracowanie produktu finalnego	x	x	x	x	x	x
Etap 1 - Opracowanie założeń metodologicznych i operacyjnych testowania i analizy produktu finalnego (1ekspertyza rekomendacyjna dla 3 IPI)	x	x				
Etap 2 - Akcja informacyjna do potencjalnych użytkowników instytucjonalnych	x	x	x	x	x	x
Etap 3 - Rekrutacja użytkowników i odbiorców produktu finalnego do testowania	x	x	x	x	x	x
Etap 4 - Nabór i kwalifikowanie zgłoszonych instytucji i osób		x	x	x	x	x
Etap 5 - Zakwalifikowanie instytucji i osób do współpracy i podpisanie umów		x	x	x	x	x
Etap 6 - TESTOWANIE opracowanego produktu w grupie ODBIORCÓW PRODUKTU (razem 200 osób młodzieży) – FORMA GRUPOWA (20 grup 10 osobowych x śr. 10 godzin = 2000 osób			x	x	x	x
Etap 7 - TESTOWANIE opracowanego produktu w grupie ODBIORCÓW PRODUKTU (razem 200 osób młodzieży) – FORMA INDYWIDUALNA (200 osób x śr. 3 godzin = 600h w tym 200 ind. diagnoz psych.)			x	x	x	x
Etap 8 - TESTOWANIE opracowanego produktu przez UŻYTKOWNIKÓW PRODUKTU – reprezentacja instytucji, w tym 5 grup x śr. 8 h x 20 instytucji = 100 osób z 100 instytucji, 100 osobodni warsztatów szk. przygot. do test			x	x	x	x
Etap 9 - TESTOWANIE opracowanego produktu przez UŻYTKOWNIKÓW PRODUKTU – reprezentacja instytucji, w tym 5 grup x śr. 8 h x 20 instytucji = 100 osób z 100 instytucji; 100osobodni warsztatów metaplan lub fokus			x	x	x	x
Etap 10 - TESTOWANIE opracowanego produktu przez UŻYTKOWNIKÓW PRODUKTU – reprezentacja instytucji – Wsparcie w opracowaniu przykładowego IPI WIS z użyciem 1 narz. wsparcie stworzenia 3 IPI w grupach – 5 gr. x śr. 30 h			x	x	x	x
Etap 11 - Opinia i ocena Produktu Finalnego po testowaniu przez środowisko praktyków (1 ekspertyza)						x
Etap 12 - Analiza rzeczywistych efektów testowanego produktu (ekspertyza)						x
Etap 13 - Obligatoryjna ewaluacja zewnętrzna (podwykonawstwo) jako kluczowy element opracowania produktu finalnego						x

Etap 14 - Konsultacja ze środowiskiem społecznym i naukowym efektów testowania jako element bieżącego upowszechniania i włączania do głównego nurtu polityki (warsztaty fokusowe – 1 grupa x 20 osób x 1 dzień 8 godzinny = 20 osobodni)						x
Etap 15 - Opracowanie końcowej wersji produktu finalnego: Program/Komponent wstępny P.O. K0. Narzędzie i metodologia wielowymiarowej i wieloczynnikowej diagnozy						x
Etap 16 - Opracowanie końcowej wersji produktu finalnego: MODELU i przygotowanie operacyjne implementacji KOMPONENTÓW dla P I – K1-K10 (zbiór narzędzi i instrukcji)						x
Etap 17 - Opracowanie końcowej wersji produktu finalnego: MODELU i przygotowanie operacyjne implementacji KOMPONENTÓW dla P II – K1-K10 (zbiór narzędzi i instrukcji)						x
Etap 18 - Opracowanie końcowej wersji produktu finalnego: MODELU i przygotowanie operacyjne implementacji KOMPONENTÓW dla P III – K1-K10 (zbiór narzędzi i instrukcji)						x
Etap 19 - Weryfikacja końcowej wersji produktu finalnego (PEŁNEGO MODELU) przez: Sędziowie kompetentni (edukator/socjolog/ /psycholog/pedagog/doradca zawodowy itd.						x
Etap 20 - Przedstawienie produktu do walidacji i jego walidacja umożliwiająca jego upowszechnienie i włączenie do głównego nurtu polityki						x

Różnice w stosunku do opisu we wniosku:

Projektodawca zmienił okres realizacji Zadania 3 „II Etap WDROŻENIA: Testowanie opracowanego produktu, analiza efektów i opracowanie produktu finalnego”. Działania merytoryczne rozpoczną się w lutym, a nie w styczniu, jak zakładano w pierwotnej wersji wniosku. Z wyniku tego etapy 1, 2 i 3 zadani 3 uległy automatycznemu skróceniu o 1 miesiąc. Zmiana jest spowodowana koniecznością wydłużenia przerwy na ocenę Strategii Wdrażania Projektu Innowacyjnego przez Regionalną Sieć Tematyczną.

V. SPOSÓB SPRAWDZENIA, CZY INNOWACJA DZIAŁA

5.1 SPOSÓB DOKONANIA OCENY WYNIKÓW TESTOWANIA

Efektami, które mogą świadczyć o tym, że innowacja działa mogą być następujące efekty oddziaływania wśród odbiorców:

- Realizowanie obowiązku edukacyjnego,
- wzrost motywacji do nauki,
- Aktywność w zakresie wolontariatu,
- Aktywność w zakresie rozwijania zainteresowań i zdolności, w tym zainteresowań zawodowych,
- Ograniczenie i/lub likwidowanie różnych przejawów zachowań agresywnych
- Ograniczenie i/lub likwidowanie różnych przejawów zachowań niezgodnych z prawem
- Większe nasilenie poziomu poczucia własnej skuteczności (podmiotowego czynnika ochraniającego przed podejmowaniem zachowań dysfunkcyjnych – np. agresji, zachowań przestępczych, samouszkodzeń, prób samobójczych)
- Korzystna dystrybucja zasobów podmiotowych (wysoki poziom zysków, niski poziom strat – podmiotowych czynników ochraniających przed podejmowaniem zachowań dysfunkcyjnych)
- Korzystna dystrybucja zasobów stanu (wysoki poziom zysków, niski poziom strat - podmiotowych czynników ochraniających przed podejmowaniem zachowań dysfunkcyjnych)
- Korzystna dystrybucja zasobów energetycznych (wysoki poziom zysków, niski poziom strat – czynników ochraniających przed podejmowaniem zachowań dysfunkcyjnych)
- Zwiększenie częstotliwości stosowania konstruktywnych strategii radzenia sobie z problemami (czynnik ochraniający przed podejmowaniem zachowań dysfunkcyjnych)

- Zmniejszenie częstotliwości stosowania destrukcyjnych strategii radzenia sobie z problemami (czynnik ochraniający przed podejmowaniem zachowań dysfunkcyjnych)

Natomiast przejawem, że innowacja działa mogą być następujące efekty oddziaływania wśród użytkowników:

Wykorzystanie programów IPI w strategiach rozwiązywania problemów społecznych lub innych programach w wymiarze lokalnym.

Konkretne instytucje branżowe będą użytkować elementy programów.

Ocena wyników testowania zostanie dokonana poprzez ewaluację zewnętrzną.

5.2 EWALUACJA ZEWNĘTRZNA PRODUKTU FINALNEGO

Zewnętrzna ewaluacja produktu finalnego jest kluczowa z punktu widzenia stwierdzenia, czy i w jakim stopniu innowacja działa. Ewaluację zewnętrzną przeprowadzi podmiot, który posiada doświadczenie w tego typu badaniach. W projekcie założona jest ewaluacja całościowa odnosząca się do rezultatów i działań oraz obligatoryjna ewaluacja zewnętrzna po testowaniu produktu finalnego. Ewaluacja całościowa: ex-ante; on-going, ex-post wdrażania projektu i rezultatów jest to element zarządzania jakością i zarządzania merytorycznego projektu. Zakładana ewaluacja całościowa będzie ewaluacją odnoszącą się do całego projektu i wszystkich działań oraz wszystkich rezultatów twardych i miękkich i produktu finalnego jako rezultatu.

Niezbędna jest ona w kontekście implikacyjnego charakteru projektu (badawczego, analitycznego, innowacyjnego), w którym każdy kolejny etap jest warunkowany wynikiem poprzedniego – np. bez właściwych badań i analiz nie stworzona zostanie wiedza niezbędna dla uzyskania produktu finalnego. Każde „zaniedbanie” jakościowe na którymkolwiek z etapów spowoduje niewykonalność projektu (nie można przy jednym założonym budżecie zdublować analiz lub rekomendacji). Dlatego też całościowa ewaluacja będzie pełniła funkcję weryfikującą jakość i zasadność działań projektu i zapewni efektywność w osiągnięciu celów projektu.

Na etapie wdrożenia projektu przewidziano ewaluację w następującym zakresie:

- Etap 2: on-going przeprowadzoną w trakcie realizacji projektu, zwłaszcza po „kamieniach milowych” projektu;
- Etap 3: ex-post po zakończeniu realizacji działań projektu dla zbadania osiągnięcia celów projektu.

Celem głównym usługi ewaluacyjnej jest zapewnienie efektywności i poprawności wdrażania projektu i rezultatów projektu poprzez weryfikację działań i właściwe rekomendacje dotyczące zarządzania realizacją projektu na każdym etapie.

Będzie to również sposób na stwierdzenie wystąpienia rezultatów określonych dla projektu. Ewaluacja pozwoli również na weryfikację poprawności etapów tworzenia produktu finalnego jako rezultatu, który jest istotą niniejszego projektu.

Zakres ewaluacji obejmuje: produkt finalny (dotyczy w sumie czterech komponentów P.0, PI, PII; PIII), działania i rezultaty.

Ewaluacja obejmie również grupy docelowe wskazane we wniosku, zwłaszcza na etapie testowania:

Ewaluacja w projekcie obejmować będzie swoje cztery wymiary (zakres):

- I. Badanie/ocena postępów i efektywności w tworzeniu elementów produktu finalnego w wymiarze merytorycznym.
- II. W wymiarze oceny efektywności poszczególnych działań projektu
- III. W wymiarze stwierdzania efektów/rezultatów działań projektu
- IV. W wymiarze zarządzania projektem – identyfikacja czynników ryzyka projektu oraz rekomendacje co do ich minimalizacji, propozycje modyfikacji działań i merytoryki projektu

Pytania badawcze dla całej ewaluacji we wszystkich etapach określone zostaną na etapie projektu po dookreśleniu szczegółowej koncepcji merytorycznej projektu.

Kryteria ewaluacji zostały dobrane do założeń projektu.

Pośród najczęściej stosowanych kryteriów w ewaluacji: relevance; efficiency; effectiveness; impact; sustainability, utility wybrano do ewaluacji niniejszego projektu następujące kryteria ze względu na specyfikę, skalę, zakres i rodzaj rezultatów oraz ze względu na określone cele i funkcje ewaluacji projektu:

Skuteczność (effectiveness) - kryterium to pozwala ocenić, do jakiego stopnia rezultaty projektu zostały osiągnięte oraz w jakim stopniu działania projektu przyczyniły się do zmiany i uzyskania korzyści u uczestników projektu.

Użyteczność (utility) - kryterium to pozwala ocenić, do jakiego stopnia produkt finalny odpowiada rzeczywistym potrzebom. Kryterium użyteczności pozwala zweryfikować na ile efekty realizowanego projektu zaspokajają potrzeby grupy docelowej projektu.

Ewaluacja całościowa będzie prowadzona w oparciu o powyższe założenia i będzie miała charakter badania jakościowego.

Do każdego z etapów ewaluacji oraz na zakończenie projektu przewidziany jest raport rekomendacyjny.

Celem ewaluacji będzie weryfikowanie efektywności etapów realizacji projektu oraz rzeczywistej innowacyjności produktu finalnego, zebranie informacji o uwarunkowaniach działań w projekcie w celu ulepszenia tych działań lub podjęcia decyzji o ich prowadzeniu w kontekście produktu finalnego);

Pytania badawcze dla ewaluacji określono w poszczególnych etapach.

Pytania badawcze

Pytanie badawcze ogólne:

- PBO.I.1.1. *W jakim stopniu założenia projektu, produkt finalny, działania projektu są dostosowane do potrzeb w kontekście zagrożenia wykluczeniem społecznym młodzieży?*

Pytania badawcze szczegółowe:

- PBS.I.1.1. *W jakim stopniu działania projektu są efektywne?*

- PBS.I.1.2. *Jaki jest poziom rezultatów projektu na początku realizacji i na zakończenie projektu?*
- PBS.I.1.3. *Jakie są główne czynniki ryzyka realizacji projektu?*
- PBS.I.1.4. *Jaka jest rzeczywista efektywność modelu, programów i komponentów?*

Najważniejsza będzie obligatoryjna ewaluacja zewnętrzna jako kluczowy element opracowania produktu finalnego. Na tym etapie zweryfikowana zostanie rzeczywista efektywność programów i jego komponentów. Zostanie sprawdzone, czy innowacja działa.

Zostaną zrealizowane metody i narzędzia ewaluacji ex-ante w wymiarze jakościowym. Będzie to możliwość i najefektywniejszy sposób uzyskania opinii w zakresie powyższych pytań badawczych.

Po zakończeniu części jakościowej badania Wykonawca prześle raport cząstkowy, w którym zawarty będzie opis przebiegu badania jakościowego, opis metodologii oraz główne wnioski z przeprowadzonych badań.

Przygotowanie i prezentacja Raportu Końcowego z projektu.

Po zakończeniu badania ewaluacyjnego Wykonawca przygotowuje raport końcowy z badań zawierający zestawienie tabelaryczne danych oraz główne wnioski z przeprowadzonych badań i rekomendacje z każdego badania.

Efekty projektu zostaną zawarte w Raporcie Końcowym opracowanym przez Wykonawcę po zakończeniu wszystkich etapów badania.

Raport Końcowy będzie zawierać:

1. Cele badania wraz z ich operacjonalizacją.
2. Opis metodologii i sposobu realizacji badania i narzędzi.
3. Omówienie głównych wyników badań wraz z odpowiedziami na pytania badawcze.
4. Analizę i potwierdzenie osiągnięcia zakładanych rezultatów projektu.

Zakres założeń, narzędzia i metodyka mogą ulec zmianie ze względu na implikacje kolejnych etapów prac w ramach projektu.

VI. STRATEGIA UPOWSZECHNIANIA

Ze względu na charakter projektu, jego upowszechnianie rozpoczęło się już w fazie I, czyli na etapie przygotowania, który obejmuje: *Zadanie 1. Quality Research Management & EMPOWERMENT. Audyt merytoryczny i metodologiczny IPI i promowanie zaangażowania* i *Zadanie 2. I Etap Przygotowania: Diagnoza i analiza problemu oraz badania przedmiotowe niezbędne dla opracowania wstępnej wersji produktu i strategii*. Upowszechnianiu służyły następujące działania:

- posiedzenia Komitetu Sterującego (17.08 i 28.10 i 25.11.2011)
- spotkania Panelu Ekspertów (10.08, 7.10, 14.11.2011)
- spotkania Panelu Praktyków (Seminarium Użytkowników) (01.09, 17.11, 2.12.2011)
- grupy robocze IPI (IPI I 29.08.2011, IPI II 29.08.2011, IPI III 30.08.2011)
- spotkania typu Metaplan (29.09, 29.10 i 21.11.2011)
- konferencja informacyjna (29.09.2011)

W/w instrumenty i spotkania miały na celu aktywne włączenie potencjalnych Użytkowników i decydentów w tematykę i proces tworzenia koncepcji i kształtu narzędzi, tak by późniejsza strategia *mainstreaming'u* spotkała się z powszechną akceptacją. Interesariusze nie tylko zapoznali się z koncepcją i użytecznością opracowywanych narzędzi i rozwiązań, ale aktywnie je tworzyli i opiniowali etapy ich powstawania. Wpływa to z jednej strony na ulepszenie samego produktu finalnego, a z drugiej wspiera przepływ informacji o działaniach podejmowanych przez różne instytucje, możliwości ich wykorzystania i włączenia we własne projekty i programy, co dzięki efektowi synergii wspiera w znaczącym stopniu ich efektywność.

6.1 CEL DZIAŁAŃ UPOWSZECHNIAJĄCYCH

Celem strategii upowszechniania projektu jest dotarcie z informacją o wypracowanym modelu do jak najszerszego grona Użytkowników i Odbiorców. Realizatorami działań będą: dyrektor projektu, koordynator merytoryczno-naukowy, specjalista ds. promocji, informatyki i wizualizacji, manager

ds. upowszechnia i Public Relations, doradcy, terapeuci wykonujący zadania zlecone, a na etapie testowania dodatkowo pośrednio manager ds. organizacji wdrożenia i testowania produktu finalnego oraz specjalista ds. rekrutacji uczestników testowania. Działania upowszechniające mają dostarczyć rzetelnej wiedzy na temat przeprowadzonych badań, testowania produktu finalnego oraz jego szans na *mainstreaming*. Mają także pozwolić na przedstawienie całości innowacji i jej funkcjonowania jako efektu rozwiązań powstałych w trakcie realizacji projektu innowacyjnego.

Z racji swojej specyfiki (wymiaru praktycznego) upowszechnianiu będzie podlegał przede wszystkim komponent K5 i K.0.

Ponadto celem upowszechniania będzie uzyskanie wsparcia dla realizacji działań włączających (przygotowanie gruntu pod późniejsze działania w zakresie *mainstreamingu*).

6.2 GRUPY, DO KTÓRYCH SKIEROWANE BĘDĄ DZIAŁANIA UPOWSZECHNIAJĄCE (WRAZ Z ANALIZĄ INTERESARIUSZY)

Strategia upowszechniania skierowana jest do 2 kluczowych grup interesariuszy:

- odbiorców (=adresatów).
- użytkowników

Przez odbiorców rozumie się osoby, które bezpośrednio skorzystają z efektów produktu finalnego, a więc ograniczenia lub eliminacji problemów powodujących wykluczenie społeczne – młodzież dysfunkcyjna w wieku od 15+ do 20 roku życia, zagrożona wykluczeniem społecznym).

Natomiast użytkownicy to grupa osób, która będzie bezpośrednio wykorzystywała w codziennej pracy stworzone w ramach projektu narzędzia – pracownicy MOS, MOW, PCPR i OPS oraz innych instytucji integracji społecznej, NGO's, placówek opiekuńczo-wychowawczych, domów dziecka, nauczyciele, pedagodzy szkolni, doradcy zawodowi itd. odpowiedzialni za współpracę i pomoc młodzieży dysfunkcyjnej zagrożonej wykluczeniem społecznym w trzech obszarach przyczyn: trudności edukacyjnych, zdemoralizowania, uzależnień.

Działania upowszechniające prowadzone będą na każdym etapie realizacji projektu i będą kierowane do:

- odbiorców:
 - » młodzież dysfunkcyjna w wieku od 15+ do 20 roku życia, zagrożona wykluczeniem społecznym w trzech obszarach przyczyn: trudności edukacyjnych, zdemoralizowania, uzależnień – **docelowo: ok. 7.700 osób**,
 - » pośrednio wszyscy uczniowie szkół ponadgimnazjalnych (szkoły zawodowe, technika, licea) – 106.552 osób¹³.
- użytkowników (dyrektorów, kierowników i pracowników poniżej wymienionych instytucji):
 - » Młodzieżowe Ośrodki Socjoterapii (4 MOSy: w Puławach, Lublinie, Ostrowie Lubelskim i Cholewiance),
 - » Młodzieżowe Ośrodki Wychowawcze (2 MOWy: w Puławach i Cycowie),

¹³ Dane na dzień 31 grudnia 2010 roku według Banku Danych Lokalnych GUS.

- » Ośrodki Pomocy Społecznej (OPS działa w każdej gminie i na terenie woj. lubelskiego jest ich 213),
 - » Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie (w każdym powiecie z wyjątkiem 4 grodzkich: Lublin, Chełm, Zamość i Biała Podlaska – łącznie w woj. lubelskim jest ich 20),
 - » inne instytucje integracji i pomocy społecznej,
 - » Schronisko dla Nieletnich w Dominowie,
 - » organizacje pozarządowe działające w sektorze wykluczenia społecznego,
 - » szkoły ponadgimnazjalne (dyrektorzy, nauczyciele, pedagodzy szkolni, doradcy zawodowi),
 - » policja (Komenda Wojewódzka Policji i komendy miejskie – w głównej mierze psychologowie oraz kierownicy i pracownicy wydziałów ds. przestępczości nieletnich),
 - » wielofunkcyjne placówki opiekuńczo-wychowawcze,
 - » Domy Dziecka,
 - » Ochotnicze Hufce Pracy: Lubelska Wojewódzka Komenda OHP, 4 Centra Edukacji i Pracy Młodzieży OHP (Lublin, Chełm, Zamość i Biała Podlaska), 2 Ośrodki Szkolenia i Wychowania OHP (Zamość, Radzyń Podlaski), 5 Środowiskowych Hufców Pracy (Włodawa, Lublin, Chełm, Puławy, Kraśnik), 4 Hufce Pracy (Tomaszów Lubelski, Świdnik, Łuków i Biłgoraj),
 - » pogotowia opiekuńcze (Lublin, Zamość, Chełm, Stoczek Łukowski),
 - » placówki opieki nad dzieckiem i rodziną,
 - » świetlice opiekuńczo-wychowawcze,
 - » świetlice socjoterapeutyczne,
 - » świetlice opiekuńczo-wychowawcze,
 - » specjalistyczne poradnie zawodowe,
 - » ośrodki terapii uzależnień i poradnie leczenia uzależnień w gminach, powiatach i w województwie,
 - » Miejskie i Powiatowe Urzędy Pracy (MUP i PUP – 24 w woj. lubelskim),
 - » Gminne Komisje Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (GKPiRPA) (213 w woj. lubelskim),
 - » doradcy zawodowi,
 - » psychologowie,
 - » kuratorzy sądowi,
 - » pracownicy socjalni,
- łącznie w wymiarze docelowym – 550 instytucji, 1.100 ich pracowników, a w wymiarze upowszechnienia i włączenia – 100 osób z / 100 instytucji.**

6.3 PLAN DZIAŁAŃ I ICH CHARAKTERYSTYKA

W stosunku do opisanych powyżej interesariuszy zostały przewidziane zróżnicowane instrumenty dotarcia z informacją o produkcie finalnym. Można jednak wyróżnić takie, które są skuteczne zarówno w odniesieniu do użytkowników, jak i do odbiorców:

- Utworzenie i aktualizacja strony internetowej projektu wraz z merytoryczną platformą społecznościową IPI – na stronie www.modelwis.pl będą zamieszczane wszystkie aktualności dotyczące produktu finalnego, efekty prac, testowania i gotowy do pobrania model wraz z narzędziami, instrukcjami i opisem ich stosowania. Dodatkowo, dzięki rozbudowanej platformie społecznościowej IPI będzie możliwa nie tylko wymiana opinii pomiędzy użytkownikami produktu finalnego, ale także testowanie odbiorców metodą CASI i zbieranie uwag odbiorców na temat produktu. W przyszłości portal będzie uzupełniany o dalsze wersje narzędzi wraz z podręcznikami, raportami i analizami, wzbogacony dodatkowo formularzem zgłoszeń uwag do narzędzi, zapytań oraz opracowanymi odpowiedziami na najczęściej zadawane pytania (FAQ),
- Opracowanie 1 filmu informacyjno-edukacyjnego przedstawiającego cały model/produkt finalny – film będzie mógł być prezentowany w szkołach, telewizji, podczas spotkań informacyjnych, jak również do pobrania ze strony internetowej projektu aby każdy zainteresowany mógł się z nim zapoznać,
- Opracowanie wizualne i informatyczne oraz produkcja E-przewodnika Modelu/produktu – będzie to forma atrakcyjna zarówno dla młodych odbiorców, jak i użytkowników,
- Przygotowanie pakietu modelu produktu w wersji drukowanej w ilości 2.000 sztuk oraz w wersji cyfrowej na nośniku 1.000 sztuk (wraz z dystrybucją) – model zostanie wysłany do użytkowników, ale będą mogli z niego skorzystać także odbiorcy,
- Kampania medialna upowszechniająca (ogłoszenia w prasie i radio) – będzie miała na celu propagowanie informacji o istnieniu modelu wsparcia wczesnej interwencji socjalnej, zarówno wśród użytkowników, jak i odbiorców.

6.3.1. Instrumenty upowszechniania skierowane do użytkowników

Zgodnie z wnioskiem o dofinansowanie dla użytkowników został przygotowany w zadaniu 4 projektu cykl szkoleń z obsługi oraz interpretacji modelu WIS:

- *Collegium Pedagogicum*. Program szkoleniowy i rozwoju kwalifikacji 4 os. x 50 instytucji 200 osobodni warsztatów (śr.6 h),
- Program doradczy modelu wsparcia metodologiczno-merytorycznego 50 instytucji x 20 h doradztwa = 1000 h doradztwa.

Upowszechniającym programem szkoleniowo-doradczym zostanie objętych 100 instytucji użytkowników, a odbędzie się on między 21 a 32 miesiącem realizacji projektu.

Na etapie upowszechniania będą podjęte inne ważne działania propagujące produkt finalny wśród użytkowników:

- Spotkania upowszechniające model w powiatach i miastach – 25 x 1 dzień (śr. 6 h) x średnio 20 uczestników = 500 osobodni – spotkania odbędą się na terenie każdego

powiatu woj. lubelskiego i obejmą łącznie minimum 500 osób spośród instytucji użytkowników. Zaproszenia na spotkania będą odbywały się drogą listowną, e-mailową, telefoniczną lub/i osobistą. Wnioskodawca dołoży wszelkich starań aby reprezentowane podczas spotkań były różnorodne typy instytucji użytkowników, tak aby działania upowszechniające odniosły maksymalny efekt i skalę,

- Konferencja upowszechniająca model podsumowująca projekt (min. 50 uczestników) – będzie prezentacją wszystkich dokonań w ramach projektu, etapów prac i ich wyników. Zostanie zaprezentowana ostateczna wersja produktu finalnego, a użytkownicy będą odrywali kluczową rolę podczas spotkania jako uczestnicy dyskusji i debat.

Na etapie testowania (10-20 miesiąc realizacji projektu) istotnymi działaniami upowszechniającymi skierowanymi do użytkowników będą następujące zadania:

- Akcja informacyjna do potencjalnych użytkowników instytucjonalnych,
- Rekrutacja użytkowników i odbiorców produktu finalnego do testowania,
- Testowanie grupowe i indywidualne użytkowników (100 osób dla oceny fokusowej oraz 200 osób objętych szkoleniem nt. modelu – łącznie: 200 osób) – testowanie ma również istotne znaczenie z punktu widzenia upowszechnienia modelu WIS,
- Analiza rzeczywistych efektów testowanego produktu (ekspertyza) – ocena praktyka (użytkownika) na temat produktu finalnego po etapie testowania,
- Konsultacja produktu finalnego ze środowiskiem społecznym – warsztaty fokusowe (1 grupa x 20 osób x 1 dzień 8 godzinny = 20 osobodni),
- Weryfikacja końcowej wersji produktu finalnego (pełnego modelu) przez Sędziów Kompetentnych (10 ekspertyz) – sędziowie kompetentni będą się wywodzić ze środowisk praktyków (edukator/socjolog/psycholog/pedagog/doradca zawodowy/kurator sądowy itd.) i będzie to istotny element uwzględnienia głosu użytkowników w ostatecznym kształcie modelu WIS.

W trakcie zarówno etapu testowania, jak i upowszechniania i włączania będą się odbywały cyklicznie posiedzenia Komitetu Sterującego (10 osób), spotkania Panelu Ekspertów (10 osób) i Panelu Praktyków (Seminarium Użytkowników) (20 osób), mające na celu aktywne włącznie Użytkowników i decydentów w tematykę i proces tworzenia koncepcji i kształtu modelu WIS.

6.3.2. Instrumenty upowszechniania skierowane do odbiorców

Do odbiorców produktu przewidziano przede wszystkim pośrednie działania upowszechniające, mające miejsce między 12 a 20 miesiącem (etap testowania):

- Rekrutacja użytkowników i odbiorców produktu finalnego do testowania
- Testowanie opracowanego produktu w grupie Odbiorców Produktu (razem 200 osób młodzieży) – forma grupowa (20 grup 10 osobowych x śr. 10 godzin = 2000 osób)
- Testowanie opracowanego produktu w grupie Odbiorców Produktu (razem 200 osób młodzieży) – forma indywidualna (200 osób x śr. 3 godzin = 600h, w tym 200 indywidualnych diagnoz psychologicznych)

Produkt finalny jest narzędziem skierowanym przede wszystkim do użytkowników – to za jego pomocą użytkownicy mają pomagać odbiorcom zagrożonym wykluczeniem społecznym z uwagi na dyskryminację wielokrotną w trzech obszarach przyczyn: trudności edukacyjnych, zdemoralizowania, uzależnień. W związku z tym działania upowszechniające będą skierowane przede wszystkim do użytkowników, których zadaniem – w przeważającym mierze zawodowym – będzie „zlokalizowanie” osób, potencjalnie zagrożonych wykluczeniem społecznym w 3 omawianych obszarach. Pozwoli to zapewnić efektywność działań i skuteczność funkcjonowania modelu WIS.

Różnice w stosunku do opisu we wniosku:

Projektodawca uszczegółowił opis powyższych działań upowszechniających. Została zmieniona grupa docelowa poprzez rozszerzenie zakresu użytkowników i wykreślenie SOSW i OR-W. Przewidziano również, że zadania w ramach zadania 3 „II Etap WDROŻENIA: Testowanie opracowanego produktu, analiza efektów i opracowanie produktu finalnego” rozpoczną się w lutym, a nie w styczniu, jak zakładano w pierwotnej wersji wniosku. Z wyniku tego etapy 1, 2 i 3 zadani 3 uległy automatycznemu skróceniu o 1 miesiąc.

VII. STRATEGIA WŁĄCZANIA DO GŁÓWNEGO NURTU POLITYKI

7.1 CEL DZIAŁAŃ WŁĄCZAJĄCYCH

Celem działań włączających jest implementacja modelu w formie produktu finalnego do rzeczywistej praktyki polityki społecznej oraz systemu wczesnej interwencji socjalnej. Zakłada się, że elementy produktu finalnego zostaną włączone do głównego nurtu polityki poprzez stosowanie ich w konkretnych programach i strategiach: Strategii polityki społecznej województwa; strategiach rozwiązywania problemów społecznych w powiatach lub gminach, gminnych programach profilaktycznych; w programach rozwoju szkół, itp. Będzie to egemplifikacja *mainstreamingu* w formule rzeczywistego włączenia w główny nurt polityki.

Ponadto stosowanie elementów komponentów modelu jako innowacyjnego sposobu działania może stać się „dobrą praktyką społeczną”.

7.2 GRUPY, DO KTÓRYCH SKIEROWANE BĘDĄ DZIAŁANIA WŁĄCZAJĄCE

W wymiarze operacyjnym mainstreaming może przejawiać się w stosowaniu modelu w bieżących, codziennych działaniach instytucji oraz organizacji, których dotyczą programy IPI.

Sposobem na włączenie modelu do systemu jest uświadamianie decydentów na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym korzyści z uwzględniania innowacji IPI w swoich decyzjach i działalności instytucji. Powyższemu służyć będą przewidziane w harmonogramie działania w formule: Global & Regional LOOBYING – prestiżowe spotkanie z decydentami i przedstawicielami instytucji krajowych i regionalnych.

Potencjalne zainteresowanie produktem finalnym powinny wykazać się instytucje, które odpowiadają za przygotowanie i wdrażanie: strategii polityki społecznej, strategii rozwoju regionu, strategii rozwoju gospodarczego, programów społecznych, programów współpracy z organizacjami pozarządowymi, programów operacyjnych finansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego.

Wśród adresatów działań włączających znajdują się także przedstawiciele władz:

- Wojewoda Województwa Lubelskiego,
- Marszałek Województwa Lubelskiego,
- prezydenci miast,
- Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie.

Rekomendacje projektu zostaną przesłane decydentom szczebla centralnego, tj. do:

- Ministerstwa Edukacji, Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej,
- Ministerstwa Sprawiedliwości,
- Ministerstwa Rozwoju Regionalnego,
- do komisji sejmowych odpowiedzialnych za edukację i politykę społeczną,
- a także parlamentarzystom i europarlamentarzystom.

Wskazane powyżej kategorie instytucji i osób stanowią zbiór interesariuszy.

7.3 PLAN DZIAŁAŃ WŁĄCZANIA DO GŁÓWNEGO NURTU POLITYKI

Projekt przewiduje realizację działań włączających w ramach: *Zadanie 4. Upowszechnienie i włączenie produktu/modelu do głównego nurtu polityki oraz PUBLICITY i Public Relations.*

Działania włączające są implikacją działań upowszechniających. Jednakże założono, że równolegle do działań włączających realizowane będą działania z zakresu mainstreamingu w postaci prestiżowych spotkań z decydentami i przedstawicielami instytucji krajowych i regionalnych.

Przedmiotem mainstreamingu będą w szczególności:

- K9. Publicity & Mainstreaming (Przewodnik potencjału rozgłosu, promocji i włączenia w główny nurt polityki wraz ze strategią upowszechniania)
- oraz K10. Success In Usage (Praktyczny przewodnik określający zastosowania, sposób wdrażania i stosowania programów z sukcesem w zapobieganiu WS wraz z programem szkoleniowym dla użytkowników)

Zadanie 4. Mainstreaming i strategia upowszechniania polegać będzie na realizacji konferencji, COLLEGIUM PEDAGOGICUM. Program szkoleniowy i doradczy przygotowujący do stosowania Modelu IPI WIS i program doradczy modelu dla szkolnych programów profilaktyczno-wychowawczych. Powstanie film informacyjno-edukacyjny całego modelu PF. Najistotniejsze będą jednak spotkania w innowacyjnej formule: Global & Regional LOOBYING. Odbędą się spotkania upowszechniające model PF w powiatach i miastach, co będzie również formułą mainstreamingu horyzontalnego. uzupełnieniem powyższych działań będzie stworzony E-przewodnik i wersja drukowana oraz kampania medialna.

W wymiarze praktycznym mainstreaming będzie polegał na działaniach włączających i przygotowujących kadry psychologiczno-pedagogiczne i inne w formie programu szkoleniowego i doradczego do stosowania programów IPI w rzeczywistości praktycznej. Wszystkie elementy PF będą udostępnione w wersji cyfrowej dla wszelkich potencjalnych użytkowników, którzy będą mogli skorzystać z niego w zależności od potrzeb, co ułatwi wdrożenie mainstreamingu.

Przesłankami uzasadniającymi włączanie programów IPI w główny nurt polityki są dokumenty i rekomendacje. Podstawą do włączania programu IPI – zarówno uzyskanych wyników badań dotyczących czynników ochraniających beneficjentów przed uzależnieniem oraz zasobów kształtujących efektywność pracy użytkowników w główny nurt polityki jest np. *Rekomendacja Rady Europy z dnia 5 czerwca 2001 roku dotycząca picia alkoholu przez młodocianych, a zwłaszcza przez dzieci i młodzież* (2001/458/EC). Uzasadnienie włączania IPI3 w główny nurt polityki wynika z trzech przedstawionych poniżej dyrektyw.

Dyrektywa 1. dotycząca prowadzenia badań w obszarze używania alkoholu przez młodzież:

1. Należy promować badania nad wszelkimi aspektami problemów związanych ze spożywaniem alkoholu przez młodocianych, a zwłaszcza przez dzieci i młodzież, po to by móc lepiej zidentyfikować i ocenić metody radzenia sobie z tymi problemami.
2. Należy pozyskiwać i rozpowszechniać wśród osób zainteresowanych udokumentowanych informacji na temat czynników motywujących młodocianych, a zwłaszcza dzieci i młodzież, do rozpoczęcia picia.

Dyrektywa 2. odnosząca się do inicjowania działań w stosunku do młodzieży zagrożonej uzależnieniem:

1. Należy wspierać w szczególny sposób tworzenie specyficznych podejść do wczesnego wykrywania i interwencji zapobiegających uzależnianiu się młodocianych od alkoholu.
2. Należy wspierać podejścia wielosektorowe w edukacji młodych ludzi w kwestiach alkoholu, po to, aby lepiej zapobiegać negatywnym skutkom picia, angażując odpowiednio sektor oświaty i wychowania, służbę zdrowia, organizacje młodzieżowe, wymiar sprawiedliwości, właściwe organizacje pozarządowe i media.

Dyrektywa 3. dotycząca charakteru uczestnictwa młodych osób w programach służących zapobieganiu uzależnienia wśród młodzieży:

1. Należy zwiększać udział młodocianych w politykach i akcjach prozdrowotnych, wykorzystując w pełni ich wkład, zwłaszcza w dziedzinie informacji; wspierać konkretne działania inicjowane, planowane, wdrażane i oceniane przez młodocianych.
2. Należy dbać o to, aby tworzenie, wdrażanie i ocena kompleksowych polityk i programów promocji zdrowia adresowanych do dzieci i młodzieży, ich rodziców, nauczycieli i wychowawców oraz opiekunów, na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim uwzględniały problem alkoholu, ze szczególnym uwzględnieniem takich kontekstów, jak organizacje młodzieżowe, organizacje sportowe i szkoły.

Przejawem mainstreamingu będzie realizacja dyrektyw Rekomendacji Rady Europy w IPI3

Realizacja dyrektywy 1. w IPI3:

W ramach programu przeprowadzono badania dotyczące zasobów psychospołecznych młodzieży w różnym stopniu zagrożonej uzależnieniem od substancji psychoaktywnych. Na tej podstawie:

- Wskazano na jedenaście czynników ochraniających młode osoby przed uzależnieniem
- Opracowano narzędzie do diagnozowania psychospołecznych czynników ochraniających młodzież przed uzależnieniem – *Kwestionariusz Zasobów Przystosowawczych Młodzieży* I. Niewiadomskiej.

Drugi rodzaj badań w IPI3 odnosił się do zasobów psychospołecznych, które warunkują efektywność profesjonalnych oddziaływań wobec młodzieży zagrożonej uzależnieniem. W tym kontekście:

- Wskazano na kategorie zasobów decydujących o efektywności działań profesjonalistów
- Opracowano narzędzie do diagnozowania efektywności pracy użytkowników programu IPI3 - *Kwestionariusz Zasobów Wychowawcy/Opiekuna I. Niewiadomskiej*.

Realizacja dyrektywy 2. w IPI3:

Program IPI3 zawiera specyficzne podejście do wczesnego wykrywania i interwencji zapobiegających uzależnianiu się młodych osób. Wczesne wykrywanie jest możliwe dzięki opracowaniu narzędzia selekcyjnego – *Kwestionariusza Zasobów Przystosowawczych Młodzieży I. Niewiadomskiej*, zaś wczesna interwencja jest związana z realizacją idei Młodzieżowego Centrum Inicjatyw Lokalnych.

W koncepcji Centrum zawarte jest wielosektorowe podejście zapobiegania uzależnieniom, ponieważ w realizacji strategii profilaktycznych mogą brać aktywny udział różne podmioty życia społecznego – m.in. sektor oświaty i wychowania, służba zdrowia, organizacje młodzieżowe, wymiar sprawiedliwości, organizacje pozarządowe i media.

Realizacja dyrektywy 3. w IPI3:

Funkcjonowanie Młodzieżowego Centrum Inicjatyw Lokalnych opiera się na realizacji strategii oddziaływań rówieśniczych, co wskazuje na znaczny udział młodych osób w planowanie, wdrażanie, realizowanie i ocenianie innowacyjnego programu interwencyjnego wobec młodzieży zagrożeniem wykluczeniem społecznym z powodu uzależnienia od substancji psychoaktywnych.

Sposób włączania IPI w nurt polityki państwa. Przeciwdziałanie problemom związanym z używaniem substancji psychoaktywnych w Polsce ma charakter makro- i mikrosystemowy. Wskazuje na to zarówno Narodowy Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, jak również Krajowy Program Przeciwdziałania Narkomanii¹⁴. Program IPI polegający na zapobieganiu marginalizacji młodzieży z powodu uzależnienia od środków chemicznych poprzez zainicjowanie działań Młodzieżowej Koalicji Inicjatyw Lokalnych powinien być włączony w nurt polityki społecznej państwa na trzech poziomach:

1. krajowym
2. wojewódzkim
3. gminnym.

Włączanie programu IPI3 w nurt polityki społecznej na poziomie krajowym. Innowacyjny program interwencyjny wobec młodzieży zagrożonej wykluczeniem z powodu uzależnienia od środków psychoaktywnych może zostać włączony w ogólnokrajowy nurt polityki społecznej w dwóch obszarach:

- poprzez poszukiwanie wsparcia przez podmioty realizujące program – głównie przez władze samorządowe – ze strony centralnych organów państwa;

¹⁴ I. Niewiadomska, K. Misztal, M. Gołek. Zapobieganie alkoholizmowi i narkomanii. W: I. Niewiadomska, M. Kalinowski (red.). *Wezwani do działania. Zasoby społeczne w profilaktyce zachowań destrukcyjnych*. Lublin Wyd. KUL 2010, s. 69-85.

- ogólnokrajowa pomoc instytucjonalna może dotyczyć zasobów:
 - » ludzkich (np. specjalistów w zakresie realizacji celów programu na poziomie społecznym i/lub indywidualnym)
 - » materialnych
 - » logistycznych
 - » finansowych
- w wyniku propagowania programu IPI jako przykładu dobrych praktyk w obszarze zapobiegania uzależnieniom przez centralne agendy w zakresie profilaktyki uzależnień – głównie Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Krajowe Biuro do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii.

Włączanie programu IPI w nurt polityki społecznej na poziomie wojewódzkim. Program IPI wpisuje się w wojewódzką politykę przeciwdziałania problemom uzależnień poprzez następujące elementy¹⁵:

- poszukiwanie wsparcia w realizacji gminnych programów profilaktycznych
- udział w specjalistycznych szkoleniach (m.in. dla koordynatorów gminnych programów przeciwdziałania problemom uzależnień)
- poszukiwanie wsparcia (m.in. merytorycznego i finansowego) dla rozwoju nowoczesnych programów profilaktycznych i socjoterapeutycznych w gminach obejmujących tereny wiejskie i małe miasta
- poszukiwanie wsparcia dla programów realizowanych przez instytucje i podmioty pozarządowe zajmujące się zapobieganiem i/lub rozwiązywaniem problemów alkoholowych
- uczestnictwo w regionalnych kampaniach edukacyjno-informacyjnych na temat możliwości zapobiegania uzależnieniom.

Należy podkreślić, że podstawę do włączania IPI3 (programu zapobiegania wykluczeniu społecznemu młodzieży z powodu uzależniania od substancji psychoaktywnych poprzez zainicjowanie działań Młodzieżowego Centrum Inicjatyw Lokalnych) w politykę zapobiegania uzależnieniom na poziomie wojewódzkim zapewnia norma ustawowa. Mianowicie, zgodnie z artykułem 9 *ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii*¹⁶ organ wykonawczy samorządu województwa powinien udzielać pomocy merytorycznej i finansowej podmiotom realizującym zadania objęte wojewódzkim programem przeciwdziałania narkomanii.

Włączanie programu IPI3 w nurt polityki społecznej na poziomie gminnym. Program IPI 3 wpisuje się w przeciwdziałanie problemom uzależnienia na terenie gminy w takich aspektach, jak¹⁷:

- zwiększanie pomocy psychospołecznej rodzinom dotkniętym problemem alkoholowym; w tym obszarze działania Młodzieżowego Centrum Inicjatyw Lokalnych powinny służyć zwiększeniu wsparcia psychologicznego i socjoterapeutycznego dla dzieci z tego typu rodzin
- prowadzenie działalności informacyjnej i edukacyjnej; w tym względzie ważne znaczenie posiada realizacja następujących zadań w ramach IPI3: 1) wdrażanie metody wczesnej

¹⁵ Niewiadomska i in., jw. 77-79.

¹⁶ Dz.U. 2005 Nr 179, poz. 1485.

¹⁷ Niewiadomska i in., jw. s. 79-82.

diagnozy przez przygotowane do tego osoby, 2) podejmowanie wczesnej interwencji wobec młodzieży zagrożonej uzależnieniem, 3) tworzenie zintegrowanego systemu profilaktyki dla dzieci i młodzieży

- wspomaganie działalności podmiotów prowadzących działalność profilaktyczną (m.in. instytucji, stowarzyszeń i osób fizycznych); w tym wymiarze działania Młodzieżowego Centrum Inicjatyw Lokalnych mogą się wpisywać w nurt polityki społecznej poprzez realizację zadań z gminnego programu profilaktycznego
- podnoszenie jakości lokalnych programów profilaktycznych; z punktu widzenia skuteczności zadań realizowanych przez Młodzieżowe Centrum Inicjatyw Lokalnych ważne jest to, aby były one:
 - » dopasowane do potrzeb odbiorców,
 - » prowadzone przez wyspecjalizowaną kadrę realizatorów,
 - » zabezpieczone finansowo,
 - » monitorowane w aspekcie ich celowości, racjonalności, wykonalności, ekonomiczności, kompleksowości oraz wewnętrznej spójności, czyli atrybutów gwarantujących wysoką efektywność programów zapobiegających problemom uzależnień.

VIII. KAMIENIE MIŁOWE

II ETAPU PROJEKTU

Najistotniejszymi, kluczowymi dla przebiegu Etapu II projektu są następujące punkty zwrotne na etapie, których podejmowane będą kluczowe decyzje:

1. **Efektywna rekrutacja użytkowników i odbiorców produktu finalnego do testowania** (w tym zwłaszcza środowiska lokalne, w których będzie testowana innowacyjna formuła modelu)

Najważniejszy będzie etap: Zakwalifikowanie instytucji i osób do współpracy i podpisanie umów (od 01.02.2012 do 31.03.2012)

2. **Analiza rzeczywistych efektów testowanego produktu** w oparciu o ekspertyzę oraz obowiązkowa ewaluacja zewnętrzna weryfikująca użyteczność modelu (od 01.04.2012 do 31.12.2012)

3. **Weryfikacja końcowej wersji produktu finalnego** (PEŁNEGO MODELU) przez: Sędziowie kompetentni (edukator/socjolog/ /psycholog/pedagog/doradca zawodowy jako forma rzeczywistej innowacyjności (od 01.10.2012 do 31.12.2012)

IX. ANALIZA RYZYKA

Jedną z cech projektów innowacyjnych jest wyższe niż w pozostałych projektach ryzyko nie osiągnięcia założonych wcześniej produktów i celów. Zatem przy realizacji projektu innowacyjnego konieczne jest wprowadzenie instrumentu zarządzania ryzykiem.

Identyfikacja ryzyka są to działania, których celem jest wykrycie źródeł ryzyka, a następnie ich usystematyzowanie według przyjętych kategorii.

Głównym zadaniem tej fazy procesu zarządzania ryzykiem jest **oszacowanie wielkości prawdopodobieństwa i skutków zaistnienia zidentyfikowanych uprzednio ryzyk**. Na tym etapie wykonuje się hierarchizację zidentyfikowanych niebezpieczeństw według ich potencjalnego wpływu na proces realizacji przedsięwzięcia. Uzyskane wyniki będą stanowiły podstawę do dalszego planowania reakcji na niekorzystne zjawiska.

Niniejsze opracowanie ma za zadanie jedynie weryfikację już wskazanych ryzyk i ponowną analizę, która prawdopodobnie wskaże nowe ryzyka, które nie zostały do tej pory zidentyfikowane.

Poniżej przedstawiamy listę zidentyfikowanych ryzyk w kategoriach zewnętrznych i wewnętrznych wraz z analizą iloczynu i skali **prawdopodobieństwa wystąpienia** oraz **wpływu na realizację Projektu**.

P- prawdopodobieństwo wystąpienia

(skala 1-3, 1 – mało prawdopodobne, 2 – średnio prawdopodobne, 3 – bardzo prawdopodobne)

W – wpływ na realizację Projektu

(skala 1-3, 1 – mały wpływ, 2 – średni wpływ, 3 – znaczący wpływ)

I – iloczyn prawdopodobieństwa i wpływu

1. Opór instytucjonalny przed dokonywaniem zmian (brak chęci i motywacji) (P-2, W-2, I-4)
2. Niechęć odbiorców (wynikająca m.in. z specyfiki młodzieży trudnej) przy testowaniu produktu (P-2, W-1, I-2)
3. Mentalność i stereotypowe podejście potencjalnych użytkowników do tego typu inicjatyw (brak wiary w sukces i możliwość osiągnięcia wymiernych rezultatów) (P-2, W-1, I-2)
4. Specyfika poszczególnych gmin, ograniczenia i możliwości z niej wynikające (P-1, W-1, I-1)
5. Zmiany otoczenia prawnego, np. zmiany w polityce społecznej, zmiany w finansowaniu polityki rynku pracy itp. (P-2, W-1, I-2)
6. Nieefektywna akcja informacyjno-promocyjna skutkująca niskim zainteresowaniem ze strony potencjalnych użytkowników (P-1, W-2, I-2)
7. Zbyt skomplikowany produkt finalny dla jego potencjalnych użytkowników np. jego wdrożenie będzie wymagało zbyt wielu nakładów i zmian (P-2, W-2, I-4)
8. Niski stopień integralności produktów finalnych – np. dominująca perspektywa jednej dyscypliny naukowej np. psychologii (P-1, W-1, I-1)
9. Niedostosowanie produktu finalnego do wymogów prawnych i administracyjnych dotyczących użytkowników produktu (P-2, W-1, I-2)
10. Mała atrakcyjność produktu finalnego dla użytkowników (P-2, W-2, I-4)
11. Mała atrakcyjność produktu finalnego dla odbiorców (P-2, W-1, I-2)

Dokonana przez Zespół projektu oraz ewaluację analiza ryzyka projektu wykazała, że wśród 11 czynników ryzyka aż w ośmiu przypadkach prawdopodobieństwo wystąpienia ryzyka zostało określone na poziomie 2, czyli mało prawdopodobne. Czynniki prawdopodobieństwa zostały określone w oparciu o bieżące doświadczenie przy realizacji innych Projektów oraz w oparciu o doświadczenie personelu projektu, a także w oparciu o raport ewaluacyjny.

Analiza poziomu wpływu na projekt wskazała w większości przypadków mały wpływ. Z tego względu ograniczenie prawdopodobieństwa wystąpienia ryzyka będzie w zakresie zarządzania merytorycznego i opierać się będzie o monitoring bieżący. Wszelkie stwierdzone przejawy wpływu na projekt będą przedmiotem dyskusji i decyzji Zespołu Projektu i Komitetu Sterującego.

Zidentyfikowano najważniejsze trzy zagrożenia realizacji projektu:

Opór instytucjonalny przed dokonywaniem zmian (brak chęci i motywacji) (P-2, W-2, I-4)

Sposób ograniczania zagrożenia:

To ryzyko może pojawić się już na etapie testowania, jednak największą wagę będzie miało w momencie upowszechniania produktu finalnego. Każda zmiana oprócz tego, że jest szansą, jest jednocześnie zagrożeniem i dlatego wyzwała opór. Może się on przejawiać na trzech poziomach. **Opór instytucjonalny** pojawia się wtedy, gdy instytucja nie posiada wyraźnej i powszechnie akceptowanej misji, a w efekcie nie koncentruje się na osiąganych wynikach i odnoszonych sukcesach, tzn. trwa jako zakład pracy. Zatem dla efektywniejszego testowania produktu finalnego i upowszechniania go zasadne byłoby powołanie w danych placówkach (użytkownicy) zespołów koordynujących zmianę – wprowadzenie produktu finalnego. Jednak należy zaznaczyć, że wówczas

może pojawić się **opór zespołowy**, zwłaszcza gdy członkowie zespołu koordynującego proces zmiany nie są przekonani, że zmiana jest warta wysiłku i mogą przyjąć postawy pasywne i zachowawcze (tj. zespół może pozorować nastawienie na zmianę, a faktycznie koncertować się na zachowaniu dotychczasowej sytuacji). **Opór indywidualny** pojawia się wtedy, gdy projektowana zmiana jest ryzykowna dla jednostki, powoduje dyskomfort (np. wynikający ze zmiany sposobu dotychczasowej pracy) i prowokuje obronę przed zmianą. Najefektywniejszym sposobem ograniczenia tego zagrożenia jest zaangażowanie potencjalnych użytkowników oraz przedstawicieli instytucji do wszelkich ciał kolegialnych założonych w projekcie. Ważne będą również relacje z osobami zarządzającymi właściwymi instytucjami oraz właściwa komunikacja wskazująca korzyści ze stosowania modelu.

Zbyt skomplikowany produkt finalny dla jego potencjalnych użytkowników np. jego wdrożenie będzie wymagało zbyt wielu nakładów i zmian (P-2, W-2, I-4)

Sposób ograniczania zagrożenia:

Zbyt skomplikowany produkt finalny dla jego potencjalnych użytkowników np. jego wdrożenie będzie wymagało zbyt wielu nakładów i zmian. Zbyt duże skomplikowanie produktu finalnego negatywnie odbije się na jego potencjale. Użytkownicy zechcą używać produktu finalnego przede wszystkim wtedy gdy będzie on prosty, będzie trafiał w ich potrzeby i będą wiedzieli, jak go stosować, a ich podopieczni odniosą korzyści. Bardzo ważne jest, by produkt finalny otrzymał odpowiednie wsparcie w postaci przejrzystych i praktycznych szkoleń jak go wdrażać i stosować.

Sposobem ograniczania tego zagrożenia będzie ciągła weryfikacja produktu finalnego według tego kryterium w ramach ewaluacji oraz wykonywanych ekspertyz.

Mała atrakcyjność produktu finalnego dla użytkowników (P-2, W-2, I-4)

Sposób ograniczania zagrożenia:

Produkt finalny w postaci pełnego modelu wdrożeniowego będzie zawierał instrukcje użytkowania. Programy będą zawierać wykaz korzyści, jakie osiągną użytkownicy.

Imiona, nazwiska, funkcje i podpisy osób składających Strategię:

(PARTNER PROJEKTU)

Pracownia Rozwoju Osobistego SELF Viamed s.c.
Joanna Mirowska-Wieczorek Jerzy Wieczorek

(LIDER PROJEKTU)

Fundacja Polskiej Akademii Nauk Oddział w Lublinie
„Nauka i Rozwój Lubelszczyzny”

X. ZAŁĄCZNIKI

**ZAŁĄCZNIK NR 1: WSTĘPNA WERSJA PRODUKTU FINALNEGO - KOMPONENT K.0.
„PODRĘCZNIK I NARZĘDZIE DIAGNOSTYCZNE”**

**ZAŁĄCZNIK NR 2: WSTĘPNA WERSJA PRODUKTU FINALNEGO - ABSTRAKT
P I. AZIMUTH VITA**

ZAŁĄCZNIK NR 3: WSTĘPNA WERSJA PRODUKTU FINALNEGO - P I. AZIMUTH VITA

**ZAŁĄCZNIK NR 4: WSTĘPNA WERSJA PRODUKTU FINALNEGO - ABSTRAKT
P II. QUO VADIS IUVENIS?**

**ZAŁĄCZNIK NR 5: WSTĘPNA WERSJA PRODUKTU FINALNEGO - P II. QUO VADIS
IUVENIS?**

**ZAŁĄCZNIK NR 6: WSTĘPNA WERSJA PRODUKTU FINALNEGO - ABSTRAKT
P III. AUCTORIZO LIBERTAS**

**ZAŁĄCZNIK NR 7: WSTĘPNA WERSJA PRODUKTU FINALNEGO - P III. AUCTORIZO
LIBERTAS**

**ZAŁĄCZNIK NR 8: SKŁAD OSOBOWY: KOMITETU STERUJĄCEGO, PANELU EKSPERTÓW,
PANELU PRAKTYKÓW (SEMINARIUM UŻYTKOWNIKÓW), ZESPOŁU
EKSPERTÓW ORAZ METAEKSPERTÓW**